

75

95 75

કુમુદ ચંદ્રના નાટકનાં ગાયનો.

વાંકાનેર વિદ્યા વર્ધક નાટક મંડળીને માટે.
રચી પ્રસિદ્ધ કરનાર
નથુરામ સુંદરજી શુક્લ.
વાંકાનેર નીવાસી.

આવૃત્તી બીજી પ્રત ૧૦૦૦.

૫૬-૩૦

નડીઆદ

સલ સાગર પ્રિન્ટિંગ પ્રેસમાં છાપ્યું.

સને ૧૮૬૭ના ૨૫મા એક્ટ પ્રમાણે રજીસ્ટર કરેલ છે.

ઇ. સ. ૧૮૯૫.

સંવત ૧૯૫૧.

કિશ્મત ચાર આના.

કુમૂદ-ચંદ્રના નાટકનો

ટુંક સાર.

અંખાવતોના રાજા બાનુસિંહને કુમૂદ નામની કુંવરી હતી જે-
નું સગપણ પ્રવીણપુરના રાજા ચંદ્રસેન વેર કરવામાં આવ્યું હતું. ચં-
દ્રસેનની રાણી એ કુમૂદની માણીની દીકરી થતી હતી તેણેજ પોતાના
પતિનું સગપણ કુમૂદ વેરે કરાવવામાં હર્ષપૂર્વક મોટો ભાગ લીધો હતો.
બાનુસિંહને દુર્મુખરામ નામનો ગેર હતો જેનામાં નામને મળતા-
ન ગુણ હતા. તે દુર્મુખિ બ્રાહ્મણે પોતાના યજમાનની પુત્રી કુમૂદપર
તેના રૂપથી મોહિત થઈ ખરાબ નજર નાંખી. રાત દિવસ પૂજા પાઠ
દૂર કરી તેને કેમ મેળવવી એ વિચારમાં મશગુલ રહેવા લાગ્યો. તેની
આ દુષ્ટ ધારણા તેની ચંડી નામની સ્ત્રી કે જે હમેશાં કઠોર શબ્દો
કહીને પણ તેને નીતિને રસ્તે દોરવા સાવધાન રહેતી હતી તેના ધ્યા-
નમાં આવતાં તેણે તેને ઘણો વિઠ્ઠાકાર આપ્યો. પણ આ નીચ નરપિ-
શાએ પોતાનો અધમ સંકલ્પ છોડ્યો નહિ.

કુમૂદની ઉમ્મર વિવાહ લાયક થતાં ભૂપતિ બાનુસિંહે તેની જન્મ-
પત્રી પોતાના માનીતા ગેરને ખતાવતાં તેણે તેને અવળો ફળાદેશ
રામજીવી કુમૂદને એક પેટીમાં પૂરી નદીમાં ફેંકી દેવા સમજાવ્યું આ-
માં ખીજું કંઈ નહિ પણ ગેરની એવી અવળી ધારણા હતી કે પેટી
નદીમાં તણાતાં આગળ પહોંચી તેમાંથી કુમૂદને પોતે હાથ કરે.

સંકેત મુજબ કુમૂદને નિદ્રાવશ દશામાં પેટીની અંદર નાંખી ન-
દીમાં ફેંકવામાં આવી. તે કૃત્ય પણ કોમળ હૃદયના રાજાથી નહિ
ખનતાં સોહ હૃદયના ગેરે બળવ્યું. રાજા ચંદ્રસેનને કુમૂદના મરણના

અખર મળ્યા અને તે ધણોજ દિલગીર થયો.

પેટી તરતી તરતી એક બરવાડના નેસ પાસેથી નીકળતાં તેમાં રામા નામના બરવાડે તે પેટી દીડી. તરત નદીમાં પડી તેણે તે પેટી કહારી ઉઘાડતાં તેમાંથી દેવકન્યા સરખી કુમૂદને જાંઘ તે ધણો ખુશી થયો અને તેને પોતાને કંઈ સંતાન ન હોવાથી દીકરી તરીકે રાખી. પેલી પેટીમાં પોતાને લાંબો વખત થયાં સંતાપતા એક રીંછને લાકડીના મારથી બેભાન કરી પૂરી તે પેટી પાછી નદીમાં વહેતી મૂકી દઈ કુમૂદને લઈ રામો પોતાને ઘેર ગયો. અને તેની રાણી નામની સ્ત્રી એ શોક કરવા માંડ્યો અને કેટલીકવારે કુમૂદને શુદ્ધિ આવી. ધણાક બરવાડો અને કેટલીએક બરવાડણો તેનું નામ પુછવા લાગ્યાં, તેણે પોતાનું કમલીની એવું નામ જણાવ્યું. સહુ તેને કમલી કહી બોલાવવા લાગ્યાં અને તે ત્યાં રહી.

આ તરફ ગોર દુર્મુખરામ હરખાતો હરખાતો પેલી પેટી પાસે પહોંચ્યો અને ધણી મહેનત કરી ગળકાં ખાતાં પણ તેને બહાર કાઢાપર કહાડી. મન ચોરનારીને જોવાના ઉમંગમાં પેટી ઉપાડવા લાગ્યો. પરંતુ ધણે તેની અંદર તેના તનના ચોરને ગોઠવી મૂકેલો હતો. અહા! પૂરણ શું ધારેછે અને દૈવ શું કરે છે? પેટી ઉઘાડતાંજ તેમાંથી કાળ મારી નિકળેલા વિકાળ રીંછે તે દુષ્ટનાં પ્રાણ લીધાં. અધર્મ અને અનીતિમાં કદી પણ સિદ્ધિ થતી નથી.

બરવાડના નેસમાં રહેલી કુમૂદને જોઈ ત્યાંના પડેસનો એક મુર્ખ છે કરો તેના પાછળ થયો કુમૂદ તેને ધિક્કારવા લાગી. એક દિવસ કુમૂદ પાસેના શરૂમાં, કે જ્યાં પોતાની પ્રિયા કુમૂદને મરણ પામેલી માતી શોકઅસ્ત દશામાં પડેલો રાજા અંદ્રસેન રાજ્ય કરતો હતો ત્યાં, દૈવ

લકને જંગલ રસ્તે જતી હતી ત્યાં માલીયો તેને મળ્યો અને કુમ્હને હેરાન કરવા લાગતાં પણ તેણે તેને કંઈ મચક નહિ આપી. જ્યોતી તે મૂર્ખ છોકરે તેને લાકડીનો માર માર્યો. કુમ્હ દુઃખથી પોકારવા લાગી. તેટલામાં રાજા ચંદ્રસેન કે જે શિકારમાં ફરતાં ફરતાં ત્યાં આવી ચડ્યો હતો તેના સાંભળવામાં એ પોકાર આવ્યો. ક્ષત્રિય ધર્મના મર્મને સમજનારો એ રજપૂત બચ્ચો દુઃખી માણસનો પોકાર સાંભળી તેની પાસે ગયા વગર રહી શક્યો નહિ. ત્યાં જઈ તેણે માલીયાને ધમકાવી કહાડ્યો અને કુમ્હની આશ્વાસના કરી.

પોતાના પ્રાણ રક્ષકને પ્રેમ નજરથી જોઈ તેનો ઉપકાર માની કુમ્હ પોતાના નેસ તરફ ચાલી ગઈ ઇશ્વરે તેઓના બવિષ્ય સમાગમના સંકેતનું જે બીજા રોપ્યું તે એવું તો બળવાન હતું કે બીજા અનેક જગ્યા વિચારો અને જગ્યાનાં કાર્યોના દાખથી પણ દબાય નહિ અને મોટા અંતરાયથી પણ યુક્ત રહે નહિ. જાણે કંઈ પૂર્વ સંબંધીજ હોય નહિ તેમ ચંદ્રસેનનું મન તેના સ્મરણમાંજ તલ્લીન બની રહ્યું. થોડા વખત પછી શહેરની અંદર કુમ્હ બીજી વખત રાજના જોવામાં આવી અને તેથી રાજાએ વિશેષ મોહિત થઈ તે સંબંધી કામકાજમાં તેણે વાસંતિકને નિયુક્ત કર્યો. આ બંધાર ચંદ્રસેનની પટરાણીને પડતાં તેણે વાસંતિકને બોલાવી એવો તો ધમકાવી કહાડ્યો કે તેના પગની ધૂળજ નિકળી ગઈ. અને ભરવાડના નેસને પણ તેણે ત્યાંથી દૂર કરાવ્યો. રાજાની પટરાણીએ પૂરેપૂરી માનગર્વિતા હોય છે.

રાજાના એક બે વખતના સમાગમમાંજ આ મોટી અડચણ આવી પડી અને પોતાને પણ ભરવાડના નેસની સાથે ત્યાંથી ઉપડવાનું થયું એથી કુમ્હના માનસિક દુઃખનો કાંઈ પાર રહ્યો નહિ તે દુઃખ

મટે એવો કંઈ ઉપાય કરવા તેણે પ્રેમની લાગણીથી ભરપૂર એક વૃક્ષના પાંદડામાં સૂચના લખી પોતાના ઝુંપડામાં રાખી પછી પોતાના વાલીઓની સાથે ચાલી નિકળી.

ચંદ્રસેન રાણીના જીલમથી વાકેફ થયો. પરંતુ પોતે દક્ષ નાયક હોવાથી ઉઘાડા નહિ ઉઠતાં છાની રીતે પોતાનું કામ સાધવું એમ વિચારી ગુપ્તપણે તેના જીનાં ઝુંપડાં પાસે ગયો ત્યાંથી પેલી ચીડી તેના હાથમાં આવી અને તે વાંચી તે એકદમ ભરવાડોનો દૂર થયેલો નેસ કે જ્યાં કુમૂદ હતી તે તરફ ચાલી નિકળ્યો. પટરાણીને આ ખબર ચતાં તે પણ પુરૂષના પેશાકમાં પોતાનાં માણસો સાથે નિકળી પડી કારણ કે પોતાના પર કોઈ ભરવાડની છોકરી શોધ્ય તરીકે આવે એ તેનાથી કોઈ પણ રીતે સહન થઈ શકે તેવું ન હતું. પ્રથમ પહોંચેલા રાજ્યએ કહેવરાવેલા સંકેત પ્રમાણે કુમૂદ તેને મળવા જતી હતી તેટલામાં પટરાણીએ તેને અધવચ સપડાવી અને બહુ ધમકાવી. પરંતુ કુમૂદે ભરવાડીનો વેપ છતાં એક રાજપુત્રીને છાજતા શબ્દોમાં વિનય પૂર્વક તેની સ્તુતિ કરી પોતાને દુઃખી નહિ કરવા માગણી કરી. અ-પૂર્વ વાક્યાતુરી અને હૃદયંગમ રૂપ ગુણથી આશ્ચર્યમાં નિમગ્ન થઈ પટરાણીએ તેને માટે શંકા કરી કે રખેને આ ભરવાડણુ નહિ પણ કોઈ રાજપુત્રી હોય. આવી શંકાથી કુમૂદને આગ્રહ પૂર્વક પૂછવામાં આવતાં તેણે પોતાનો ખરો હેવાલ જણાવ્યો અને પટરાણી આશ્ચર્ય, પશ્ચાતાપ અને આતંદના પૂરમાં નિમગ્ન થઈ ગઈ. તરતજ તેણે કુમૂદનો હાથ પકડી ઘણા પ્રેમથી તેને રાજ ચંદ્રસેન પાસે પહોંચાડી અને પોતે ખરા રૂપમાં જાહેર થઈ. એ પ્રેમી દંપતીનો સમાગમ કરાવનાર થઈ.

કુમ્ભ-ચંદ્રના નાટકનાં ગાયનો.

૧

સુખ કર કર કર દુઃખ હરણુ દેવ,
ઇંદ્ર ચંદ્ર કુબેર દેવ મળિ, સરવ કરે શિર નામિ સેવ. સુખકર.
સીતરસમી ખાલ ખાલ રોપી ગણે રૂંદ માલ,
ઝોટી ગજ ખાલ વહે, જન વીશીરે વીશાલ. સુખકર.
કામ નાશ કરણુ ખાસ, હરણુ ત્રાસ, ભરણુ આશ,
હિમ નિવાસ માંહી વાસ, સર્વમાં સ્વયં પ્રકાશ
અજર અમર એક રૂપ, વિશ્વ વ્યાપ્તમાન ભુપ,
તતથી, મનથી, ધનથી, સેવા તારી, કરીયે સારી,
ઉરમાં ધારી, મુરની તારી. સુખકર.

૨

ચડી આળ્યાં વાદળ કાળાં, ગરજે વરસે ચડી ઉતરે,
વીધ વીધ રંગ વીધુત વાળાં. ચડી.
મોર પપીહાને હરપાવે, તરસાવે વિરહી વામા,
મૂશળ ધારાને વરસાવે, રસપ્રદ પુર્ણ રસાળાં. ચડી.
અંજન વર્ણુ કરે નભ આણુ, ગંજન કંજ સમૂહ કરે,
સીત પ્રમંજન કરે સદા, રંજન અભીસારીણી જાળા. ચડી.
નિજ જળથી રવી રસમી ઢાંકે, કરે દીવસમાંહી રજની,
ખલક કરે ખંચાત પ્રભામય, કરી વન હરીત રૂપાળાં. ચડી.

૨

૩

મુખાદી સંધીના અભિ નવન અંગો સમજતાં,
વળી વસ્તુ વૃત્તી, અભિનય વિચાર્યા નિનસતા;
નહીં નેતા જાણે, સરસ રસ રાહે નહિ મચે,
જાણેના ભાવેથી વીવિધ તદ્દપી રૂપક રચે.

૪

વિધ વિધ વખણાયે નાટકો પારસીનાં,
જરિન નિયમ જેમાં, નાટ્ય કરા રશીનાં;
પ્રતિકૃતિ પરીપોષે વેશને જોશ ગાણે,
અખિલ ભરત શૈલી આજ ત્યાં કોણ જાણે.

૫

વાતો કતો વિવિધ વનિતા, વ્યર્થ રાત્રિ ચિતાશે,
જો આ ઉડ્યા ભ્રમર ગણ સૌ, પોયણાને પ્રકારો;
શોભા વાળો સુનમ ચડીયો, પુર્ણ કાંતીની સાથે,
નેહ નાખે નીજ કર જીઓ ચંદ્ર કુમૂદ માથે.

૬

હાં જરૂર જરૂર જરૂર કરીશ હું કુમૂદ પ્યારીરે—ટેક.
તન મન હરીયું તમામ, નેણુ આણુ મારીરે, ધા કારીરે. હાં
કોમળ શા ગાલ એના, અધર લાલ મારીરે, પ્રભા ન્યારીરે. હાં
નખ શીખ છે રૂપથી, વિશાળ વરનારીરે, મનો હારીરે. હાં

૭

કેને પ્યારી કહીને જોલાવે નાદાન,
કુમુદ છે એન તારી લુલ્યો કેમ જાન—ટેક.
પ્યારી નારી થાશે તારી આ અવળા રસ્તામાં પ્યારી,

પાપમાં પડે છે પાપી બની બે પ્રમાન. કેને.
 ખબર થશે રાજને આની, તો પછી ખૂરી દશા થવાની,
 તું વિચાર, તજ પ્યાર, ન થા ખ્વાર, તું ગમાર,
 મારી અરજ તું માન, ખોઈ બેઠો શુદ્ધ સાન,
 નાહક મરવું પડશે તારે, સાથે બળવું પડશે મારે,
 બેખમમાં નાખે છે નાદાન શીદ જાન. કેને.

૮

કલિયુગ આવ્યો મતિ થઈ સર્વની બ્રહ્મ આવાર
 શા જુદમ લાવ્યો અધમ કરે કુળગૌર ઉરે વિચાર
 નિજ ધર્મ છોડી કર્મ કસાઈયો તણા કરે બની કુર
 સહુ શર્મ તોડી પડે પાપમાં માયા તણા મજૂર
 મુખથી કહેતાં મારી, તું ધર્મતણી ભગીની
 પાછળથી કહે પ્યારી, લાગી તુજમાં લગીની
 શી નીચ ખુદ્દિ દુષ્ટ પાપના કીચ મહીં પડનાર. કલિયુગ.

૯

નહીં કરજે લવરી લુચ્ચી તુજને કહું છું વારંવાર
 જા નિમકહરામી નહીં બોલું તુજ જીવિતને વિઃકાર.
 દેવા બેઠો નાહક કુળને કાળું નીચ કલંક
 શી ગણતી તારી સમજ લે એ રાજ તું રંક
 તું કહેનારી કોણ મને કાં ખાવા બેઠી માર
 જા નિમકહરામી નહીં બોલું તુજ જીવિતને વિઃકાર.
 વધી ગઈ વઢકારી ભારી નથી બોલતો તેમ
 પકડી વાળ પછાડીશ હેઠી નહીં આવે મુજ રહેમ

રહેમ હતી તારામાં કેદી કહે તું કરી વિચાર
 નહીં કરજે લવરી લુચ્ચી તુજને કહું છું વારંવાર.
 અલબ્ય કૂળની ઇચ્છા કરતાં વિચારી જો કંઈ વાત
 અજ સીંહણની ઉપર આશક એ કેવો ઉતપાત
 ગડગડ સડગડ કેમ કરે છે નથી સમજતી નાર
 જા નીમકહરામી નહીં ખોલું તુજ છવિતને ધિકાર.
 લે તુજને ખવરાવું લાહુ તું અમથી નહીં માન
 બક બક બક બહુ વાર થયાં નાદક કરતી નાદાન
 જનમ થકી જાલીમ તું જાગ્યો માર ભણે તું માર
 નહીં કરજે લવરી લુચ્ચી તુજને કહું છું વારંવાર.

૧૦

સહિ સહિ દુઃખ વાઈ, તાહરા હીત સારં
 નહિં નહિં જરિ ધારં, હરમાં હીત મારં
 તુજ હિત મહિં મારં, હીત હું નીત્ય ધારં
 કહું છું અતિ નહારં, લાગશે ફેણ મારં.

૧૧

ફલે ન ફુલે એત કદીયે સુધા શ્રવે નમ સંચી
 મુરખ હૃદય ન ચેતે છોતે, શતગુરુ મળે વિરંચી
 આહીં છે એવું શીક્ષણ પથપરતે રેવું
 તોપણ મારો ધર્મ ખમવું, કરી અન્યની ઉકતી
 મુરખ છે પણ બળેત્ર આલણ, જાણી લેશે જુગતી
 ત્યાગે ટેવ ખુરી, માતે શીક્ષા જો પુરી.

૧૨

રે ભોળા મધુ લાલચી ભ્રમર તું, જાતો ન ચંપા કને
માની લે સુખ માલતી ગહિં પુરં, સેજે મળા જે તુંને
ચંપામાં ચતુરાઈ તારી ઘટશે, ચંપાઈ જાઈશ તું
તારં કામ નથી અને કરિશ તે, ખતાજ ખાઈશ તું.

૧૩

સમજ્યો સમજ્યો સમજ્યો, ધર સાયવજે જતી નહીં ખારે
કરાતી ગૌરી પુજન, આવું છું ધર પાછો વિણુ વારે.

૧૪

તજ માત મરી ગઈ મારી, લધુ વયમાં કરી દુઃખીયારી
કરે કોણ પ્યાર કહી પ્યારી, છે સાવકી માત નહારી
દુઃખી ભારી સ્થિતી મારી, લાચારી કરી દારી
નથી સુખનો દીવસ પ્રભુ દેખ્યો, આનંદ સમય નથી આવેખ્યો
પ્રીતીનો રસ તો નથી પેખ્યો, આ જન્મ અકારય દજી લેખ્યો
દુઃખડાં ખમતું મન રહે રમતું, ભયમાં ભમતું ન જરી ગમતું
આ ગતી મારી ઉરમાં ધારી, દયા પ્રસારી, લે પ્રભુ તારી
છું અજાણા દીન ખીચારી (૨) તજ માત.

૧૫

મારા પ્રાણનો છે તું પ્રાણ ઓ પ્યારા ચંદ્ર ચતુર સુખણ
મારા અંતરનો આરામ, ગણું છું તુજને જીવન ધામ
તું ચંદ્ર કુમુદ હું નાર પ્યારા તું ચંદ્ર કુમુદ હું નાર
રહું નહીં તુજથી અળગી લગાર તું છો હુંથી હાલ અજાણુ ઓ પ્યારા.
તારા શુભતું શ્રવણ જરૂર, ભરે છે આનંદ મારે ઉર

તારી મુરતી જોવા કાજ, અધીક છે ઉર અધીરું આજ
હુંતો બેઠી ધરી તુજ માળ, પ્યારા હુંતો બેઠી ધરી તુજ માળ
તજને સર્વે આળપંપાળ, હવે છે નહીં મળવાથી હાણ—ઓ પ્યારા.

૧૬

ફટ ફટ છે નફટ તુંને, મુરખા ઉચાર વિચાર વિના કરે તે ધીક્કાર
તને, નીમકહરામ બદ નામ નહીં થા નજરે. ફટ ફટ છે.
બ્રાત સગા સમ જાણ્યો તુજને, દુષ્ટ દગો દીધો તેં મુજને
મુખથી મીઠું ઉચારે અંતરમાં ઝેર ધારે
મુજ પતીવૃત બારે, તોડાવવા તેને ધારે
શું છે ઉર આશ તારે, બોલ પાપી બોલ પ્યારે
યાય છે તું બ્રાત મારે, બગીનીથી ભુંડું ધારે
કુર જા, દુર થા, દુર થા, ન અડ મુતે. ફટ ફટ છે.

૧૭

વિચારી વિચારી વિચારીને, અપમાન કરો આપ માઈ વિચારીને.
રામની પાસે નીત્યે રહું છું સહુ લેશે વાત મારી સ્વીકારીને. અપમાન.
માત નથી ને બ્રાત સગો નથી, કેને બજે બકો છો બજ ધારીને. અપમાન.
ખુરી દશા બે ઘડીમાં યાશે, ખાંતેથી ઉપાડો શીરે કાં ખવારીને. અપમાન

૧૮

બાજી બગડી ગઈ ગઈ, શું હું ઉપાય શોધું આજ
કોધ કરી બોલી અબજા, મુજ ઉરમાં પ્રગટી છે જવાજા
ક્યારે ચુકાવું ચાળા કરીને કપટ નીરાળાં
ખટપટ કરી પકડું ઝટપટ, મુજ જાળમાંજ,
કરવું છે આજ મારે એ કાજ. શું ઉપાય.

ઉરથી એને લગાવું જ્યારે ઓલાઈ જાશે અગ્ની ત્યારે
 મારી કરવી મારે એ સત્ય કહું આ વારે (૨)
 અટપટ ખોળું ખ્યાલ નીપટ અરધે અવાજ
 લઉં લાજ એની કરીને કવાજ.

શું ઉપાય.

૨૯

છો પાછળ બાળ બગડી, રાજી નહીં કરે રઘુનાથ
 રાત દિવસ લાગીછે લગીની, યાદી ભુલ્યો છેલા મગની
 ભૂલ્યો ભ્રષ્ટ તું બગીની, તુજ અંતર થાશે અગીની
 ફટ ફટ નફટ તુંને ધીકકાર સાથ, ગણે દુષ્ટ ગાથ,
 ધરે પાપ માથ. નહીં રાજી.

ધારે તું અંતરમાં એવું, સુખ નૃપ કન્યા સાથે લેવું
 કહે તુજ કૃત્ય એ કેવું, મહા નીચ કૃતધી જેવું,
 રખડી મરીશ, રાજા કુમારી નહીં આવે સાથ,
 તું રહીશ નાથ ચોળતો હાથ. નહીં રાજી.

૨૦

હાય હાયરે હાય હાયે, કાં રાંડ ગુમાવે લાજ
 થાય થાયરે થાય થાયે તુજ કૃત્યો જેવાં કાજ
 લુચી લખાડ રાંડ, ઉરમાં વિચાર આજ
 ફટ ફટ નફટ વિચારી જોને, તારાં નીચાં કાજ હાય.
 ઓ પ્રભુ આ કેવો ગજબ, લડે રાંડ અજબ
 દીલમાં નથી ડર, કરતી ખડખડ
 નજીવે ધડી પળ, બહુ બતાવતી એ બળ
 પડી પડીરે પડશે પડશે, તુજ લાજ ઉપરે ગાજ
 જડી જડીરે જડશે જડશે, ઝાઝી જુતી મહારાજ

બસ બંધ રાખ જોલવું, ન કર મુને નારાજ
લે થાય તેં કરી લે દુષ્ટ કાં દેખાડે દાઝ

હાય.

૨૧

અતી કંપે છે મનડું મારું, વીણુ કારણુ તે આ શા ? શાર. અતી.
રખે ભુપ જતા જાણી જુગતી, પડી જાય છતી છુપેલ કૃતી. અતી.
કેમ માન્ય શુકન થાયે મોટાં, આવે ઉરમાં તરકો ખોટા. અતી.
પ્રગ આગળ કાં નથી ઉપડતો, લાગું છું બયમાં લડયડતો. અતી.
જાઉં ધરી ધીરજ હુલાસે નિશ્ચીંત બની વૃપતી પાસે. અતી.
અકળાવાથી નહીં દુઃખ જાશે, જે હશે બપિપ્યમાં તે થાશે. અતી.

૨૨

ધન ન ન ન ધન ધમકે ઠામ ઠામ વીરહી ઉર ચમકે
ડર લાગે નીશદીન તણસે રહી ધામ ધામ. ધન ન ન.
ચપળ બની ચપળા અતી ચમકે, વરસે વાદળ વિધ વિધ હમકે
સર સરીતા, જળ બરિતા, ભુમી હરીતા, દીક્ષ ડરિતા, દુઃખી વનિતા,
પતિ વીણુ રહે સદા, લાલારે, ઉરમાં લાગે, તન મન બળતું
અતી દુઃખદા, દાદુર દમકે, ઝીલ્લી ઝમકે, ઝગે ઝગે
ઇંદ્ર રાજ મહારાજ જગતનું, દુઃખ હરતા, મુદ્દ બરતા,
સુખ કરતા, ધરી વરતા, આનંદ વધારે ગામ ગામ ધન ન ન.

૨૩

મહારાજ અચળ રહો આપ સદા. (૨)
અચળ રહો શીરતાજ અનુપમ, અચળ રાજ્ય આસન સુખદા. મહા.
અચળ પુત્ર પરિવાર પ્રીયા સુખ, અચળ સુયશ દશ દીશ સુભગા. મહા.
અષ્ટ સીધી નવનીધી પ્રહણુ કરો, કષ્ટ કંકાસ ન આવે કદા. મહા.

૯

૨૪

જ્યાં સુધી શિવ શક્તિ વિદ્ય હરને, સેનાની શોભા મહે
જ્યાં સુધી રવી ચંદ્ર ધ્રુવ નભમાં, ઇંદ્રાદિ દેવો રહે
જ્યાં સુધી હિમ આલયો હરિ તણે ખોળે રમા રાજતી
ત્યાં સુધી તવ ભૂપ, ભૂમિ તલમાં, કીર્તી રહો ગાજતી.

૨૫

મને આનંદ ઉર અપાર, અરે આવાર
સૌ સદૃશ થયા વિચાર, હવે તો હું સૌનો સરદાર. મને.
મન ધાર્યું મારું આજ, થાશે કાજ
ઓલાવીશ ઉરની દાઝ, ફસાવી દેઢે કન્યા રાજ
અહ જોઇ ઉલટ આવાર, દહું વિચાર
એ થાશે મારી નાર જરૂર હું કરીશ દુઃખે ભાચાર
મૃત્યુના પંખ માંહી નાખુ નીશ્ચે કર સાહી
મુજ મન તલસે છે આંહી, નથી રહેતી ધીર લગાર અરે આવાર.

૨૬

જરી એનું નહીં ચીત માંય, મારા તનમાં તીખી ભડ
ભડ લાગે હાય હાય, હાય, હાય. જરી.
શયન બને સુળી સમ મુજને, અંબર છે અંગાર
કમળ પુષ્પ લાગે કરવત શા, સર્પ સમા શ્રંગાર
તણખા સમ અત્તર તેલ પુલેત્ર જણાય, હાય, હાય, હાય. જરી.
દાહ કરે દીપક માળાઓ, શોભા હારે મુખ
ભુત નિવાસ બને આ ભુવનો, દારણ આપે દુખ
નથી ક્યાંય ગોઠતું, પળપળ જુગની જાય હાય, હાય, હાય. જરી.

કેમ જણાઓ ઉદાસી કૃપાળુ કન્યા કેમ જણાઓ ઉદાસી
 મુખ કરમાયું નહિં સુખ કાંઈ, કાં રહ્યાં કલેશમાં વાસી. કૃપાળુ.
 યીત ચલિત જણાય છે અધિકું, તન રહ્યું ત્રાસમાં ત્રાસી. કૃપાળુ.
 આપની દાસીને આ સહુ કારણ, પ્રીતથી આપો પ્રકાશી. કૃપાળુ.

શું કહું છું શાણી દાસી, અંતરે ઉદાસીરે
 દક્ષિણ અંગ નેત્ર સંગ ફરકેછે ભારે
 અશુભ શુકન ત્રાસથી તને રહી છું ત્રાસીરે. શું કહું.
 રદન કરે શ્વાન કાક, સુરભીયો પુકારે
 બોલતાં ઉલુક ભૈરવાદી ભય રાસીરે. શું કહું.
 દેખું છું દશે દીશામાં દુઃખ હું આ વારે
 સુખ નથી શાન્તી નથી નીદ્રા ગદ્ય નાથીરે. શું કહું.

સુતી છે શી શોભાવાળી પલંગ ઉપર પ્યારી,
 લાંબા વાળ વાસુકી જેવા કટીયે વીંટાયા છે કેવા,
 રહી કમળ કરપર રઢિઆળી આનન ઇન્દુ ધારી. સુતી છે.
 મુક્તા લર છુટી પડિ ઉપર, જાણે ગંગધાર પુજે હર,
 ગજ ખાત્રે અધ ખુદ્દાં ન્યાળી, ખસેલ ચોળી સારી. સુતી છે.
 રંભ થંભ શી ઝંઘા ભારે, વચ્ચે ખસ્યાથી શેત્રમા ધારે;
 નાભી ઉદર ત્રીવલી ભાળી, રંભા રાંક ખીચારી. સુતી છે.
 તીક્ષ્ણતામાં રતિ કે ઉરવશી છે, સ્વર્ગ ભુવનથી પડી ખસી છે;
 કે કમનીય કુમ્મલ કુમારી, મુજ મનની હરનારી. સુતી છે.

૧૧

૩૦

બળી જાય એવું રાજ કાજ જેમાં કનીષ્ઠ કસાઈના
 મારે દીકરાને માત, કરે પુત્ર તાત ધાત
 મારે ભોળવીને બાત, કુળ ધાત તણી વાત
 કહો કેવો ઉતપાત.—બળી જાય.
 નહિં દયા લવલેશ, કરે હિંસા હમેશ
 દાટે દીલમાંહી દેશ, રાખે રાક્ષસોનો વેશ
 નિત્ય સ્વારથી નરેશ —બળી જાય.
 નહિં રાત દીન સુખ, ઉંડા અંતરમાં દુખ
 રાખે મલકાવી સુખ, ભલી વેડી જાણે ભુખ
 કાણુ આહે એનું સુખ—બળી જાય.

૩૧

બચકારી મુજ બરથાર, ન આબ્યો દાર, થઈ બહુ વાર,
 વળુંધ્યો ક્યાં એ, છે મુરખ તેથી મુજને ચિંતા થાયે
 જોઈ નૃપ કન્યાનું નુર, પ્રીતે ચકચુર, છે ગાંડો તુર, મુરખનો બાઈ
 બકી ગયો હોય બે ધમાન, રખે સુખ કાંઈ.
 કદી નૃપ ધારી મન રીસ, કપાવે શીશ, પાડીને ચીસ, કહે કોણુ આંઈ
 હું કેને પુછું પછે જઈ પુરમાંહી
 આવેછે ઉરમાં ધણી, તરંગ દુખ તણી, નથી કાંઈ મણી, કહું હું કે
 નહીં વિચાર આબ્યો હોય, ઉરે જરી એને.

૩૨

અહાહાહારે આનંદ છે બહુ, અહોહોહારે હું તે ક્યાં જઈ કહું
 જાશે જાશે, મારાં દુખડાં દુર, યાશે યાશે મારાં ધાર્યું જર

૧૨

પ્રીય પાસે, મળવા આશે, જવું હુલાસે, એક રવાસે, છખીલીને
છાની જમ લાવું ઘેર, ઈન્દ્ર જેવી લાખ લાખ લઉં લેર હા.
સુખડાં થાશે, અહાહા, દુખડાં જાશે, અહાહા, હરખ ન માશે, અહાહા.
બય નહિ ભાસે અહાહા. અહાહારે આનંદ છે બહુ.

૩૩

જાંબુડે જમહમાં ખીજલરે, જાંબુડે જમહમાં
જાંબુડે જાતો જાંબુ, ખામહમાંરે ભરવાડીઆ
સનડાને ગામહમાં ખીજલરે, સનડાને ગામહમાં
સનડાને ગાતો સનડો, યામહમાંરે ભરવાડીઆ
મારે તારે પ્રીતસે ખીજલરે મારે તારે પ્રીતસે
પરિવુંને પાળ્યાની હેતુ, રીતસેરે ભરવાડીઆ.

૩૪

અરે અમે પરદેહી પાન, કોમ વાને વીંટાળે આવીયાં;
પણ ન દીધાં અમને માન, પસે પાદરથાં પાસાં વળ્યાં.

૩૫

અરે ગારીયાં ગારીયાં મમકાં ગામ, કોમ વાવડ દે વિંઝાણુના;
પણ જંતર વાળો જીવાન, આજ ભાલમાં ભુલો પડ્યો.

૩૬

અરે વડલા વડલા તારી વરાળ, કાંમ પાને પાને પરઝળી ;
પણ ક્યાં જમ કપાવું ઝાળ, મને મડકાં લાગે ભુતના.

૩૭

અરે ભુંડું લાગે ભોંયરું, અમને ખાટું ખાવા ધાય ;
પણ ઝોઠાવના એકડું, અમાણે કનડે કીં રેવાય.

૧૩

૩૮

અરે જરીતું કરીયે પાડોહમાં, લઈ ધર હામાં ધર જોય ;
પણ અંગે મેળાપા તો અલ્લા કરે, પણ નેણું મેળાપા હોય.

૩૯

અરે હાઝણ જતાં હૈ, કોઈ આંધું આંહુંડે બરે ; .
પણ જેદી લોસને આવે લોઈ, તે દી હાઝણ હાંસાં જણીયે.

૪૦

પતો પેટીતો કાંઈ, પેટીતો કાંઈ ન સુજે આંહીં—પતો.
ચાલી ગઈ હશે પાણીને પુરે, કાંતો કુખી જળમાંહી (૨) ન સુજે.
જોખમ જણી જોઈ લઈ ગયો કોઈ હશે જળથી છુપાઈ (૨) ન સુજે.
પુરી છે અંદર પ્રમદા રૂપાળી, હશે મરતી સુંઝાઈ (૨) ન સુજે.

૪૧

પ્યારી પેટી પ્યારી પેટી તું છે પેટી પ્યારી
પુરી છે મેં તારી અંદર સુંદર પ્યારી મારી
દરશન તારું લાગે સાફ, મુજને આનંદકારી
મુજ જીવિતનો સાર ગણું, દુનીયામાં મુરતી તારી
દુઃખ હરતારી તું ભારી, મેં તુજને સુખકર ધારી
તેં તારામાં રાખી દારા મુજ મનને હરતારી
લે આલિંગન આપું તુજને, ખાવ ધરીને ભારી. પ્યારી.

૪૨

બળું બળું બહુ દીલ મહીં પતી રીતી નીચ ન્યાળી
દુષ્ટ ઉર, મન કુર, પામે પુર, છે ભારી. બળું.

ચિંતા કરતો, ચિતમાં બળતો, નિતી, રીતી હારી
અતિ રડવડતો એ, પ્રતિદીન પડતો એ, તનથી,
મનથી, જનથી
લે, લા, ચા, રી, ના જરી ઉરપર, ધરતો પ્રભુ ડર,
ભય મય અવસર

પડશે શીરપર, ફૂળ ધરમ પર, ધુળ ધરે ખર
નીશ્ચે તૃપ્તર, અવળિ થશે અસર
નહિં નર વર ધર, બળધનું રહે બળ
નફટ થયો એ નર, હારી લડી હર હર.

બળુ.

૪૩

જાઓ જાઓને ન માનું હું તમારી વાત
વાત ગજબના જેવી, તમે કહો છો આ કેવી,
કેમ મારે માની લેવી.
સુણી ન કાંઈ દરદ વાત, મરણ સાંભળું પ્રભાત,
અકસ્માત ઉત્પાત નથી જતી વિચારી વાત,
બ્રાન્તી મોટી, ઉરમાં ચોટી.

જાઓ.

જાઓ.

જાઓ.

રાત સુધી બાઈતી સુખી સુણાવીતી તેં જાત
આજ અચાનક જીલમ જણાવે,
તણાવે દુખ દરીયામાંહી મુજ મન.

જાઓ

રખેને નશાને જોરે જણાવે દશાનું આવી, શુધી રાખી બોલ બાઈ,
તારી વાણ ખેંચે પ્રાણ, હૃદયને આપે હાણ આજ અચા. જાઓ.

૪૪

દહં છું મુજ પતિને ધિક્કાર, એ વીણ આનું તૃપ્તી ન થાયે.

૧૫

હુમુંખ દૂષ્ટ વિચાર. હાય મુજ પતિને બિહાર. દઉં છું.
 સમગ્ગવ્યું હશે નૃપને ઉલટું, પોતાનું સમજીને સુલટું
 હણી કુમુદ સુકુમાર. હાય. દઉં છું.
 આવા પાપીનો પૃથ્વી મા, બક્ષ કરી જાતી નથી તું કાં
 સહન કરે શીદ ભાર. હાય. દઉં છું.

૪૫

આજ ઉરે આનંદરે આજ ઉરે આનંદ
 પુલ્યાં સુખનાં વૃંદરે. આજ.
 મોટાં ભાગ્ય થયાં છે મારાં, મટી ગતી હતી મંદ
 રટી રટી રામાના મુખનો, ચાહે પામ્યો ચંદ્રરે. આજ.
 અલબ્ય ફળ હૃદયરતું આપ્યું, અમને મળીયું આજ
 સ્વર્ગ મૃત્યુ પાતાળ લોકનું, જાણે આવ્યું રાજરે. આજ.

૪૬

પેટી ઉઘાડું છું ખ્યારી, ધીરજ ધર પેટી ઉઘાડું છું ખ્યારી.
 બારણે ઠાઢીને બાળા તુજને, લઉં ઝટ છાતીમાં ધારી. ધીરજ.
 તન મનમાં વસી રહી છે વાલી, મનહર મુરતી તારી. ધીરજ.
 રાત દીવસ તુંને રહીયા ઉપર, રાખીશ હું રઢીયાળી. ધીરજ.
 બહુ દીનથી છું તારો વિયોગી, ભોગી બનું હવે ભારી. ધીરજ

૪૭

નાશ થઇ ઇચ્છા મુજ મનની, પ્રગટી પ્રભુ ગતી ભાઇ
 રાજ કન્યા રહી ઘેર રાખને, રીંછ જાય છે ખાઇ
 શી ગતી થઇ મારી, હાય, હાય, કરમની શીક્ષા થઇ સારી.

૧૬

૪૮

ગતી શી આજ મારી થઇ છે દુખકારી
ક્યાં હતી હું આવી ક્યાંયે, વાત જતી નથી વિચારી
પડ્યું દુઃખ શીર ભારે, ગઇ સુખ સર્વ હારી. ગતી.
પેટીમાં પુરીને મુજને, પાણીમાં દીધી હંકારી
પિતાએ કેમ મારી દયા દીલમાં ન ધારી. ગતી.
દુષ્ટ દુરમુખનાં બધાં આ, કાળાં કામો કષ્ટ કારી
થશે સર્વે થનારી, હવે તો જવું ન હારી. ગતી.

૪૯

ભાવે બનું ભરવાડી હવે હું ભાવે બનું ભરવાડી—ટેક.
આગળનું સુખ યાદ ન કરવું, રહેવું વખત વિચારી. હવે.
રાજ કુટુંબથી કાજ ન કાંઇ, આજ લેવું રાજ ધારી. હવે.
ભય અવસરમાં, આ ભરવાડની, દુખણી હું યાઉં દુહારી હવે.

૫૦

સાંભળ જો સર્વે આજકહું છું કર્મ કથા
નાહક થઇ છું નારાજ વઢવું સર્વ વૃથા
દુર અહીંથી અધિક અમારું પુણ્ય નગર છે ગામરે
છું રજૂ તણી હું કુમારી, કમલીની મારું નામ. કહું છું.
બ્રાત ભગીની કે માત ન મારે, એક રવીસીંહ આપજે
તીરથ કરવા તેની સાથે નીકળી હું ધોવા પાપ. કહું છું.
રસ્તે મળીયો તરકર લુચો, દુરમુખ દુષ્ટ વિચારરે
તેણે લુટી લીધાં મારા તાતને માર્યો માર. કહું છું.

પેટીમાં પુરીને મુજને, નાખી મહા જળમાંયરે

મુજ પીતુનું શું થયું પાછળે, તેની ખચર ન કાંઈ.

કહું છું.

ઝાઝાં જતન કરીને આપે, જીવાડી મુજ જાતરે

સેવા હું ભલી ભાત અજનીશ, કદી ન થાઉં કમત.

કહું છું.

૫૧

ભસે આવી તું સોડી અમારે ધરે અમારે ધરે મોકલી ઠાકરે.

ભસે.

રાત દીવહ તને રાખીહું હજમાં દનરોજ દૂધ ભસે પીધા કરે.

ભસે.

ધુંહયું ને ધાંળળી લઘ દેહું રૂઢી, કાપડું પેટાળું પેરાવી અરે.

ભસે.

વેડલા ટોટીયું કાંઠસો કોટમાં, હાથમાં કણદીયો ફરતો ફરે.

ભસે.

પગમાં ખાપીયાં નાકમાં વીંટી, આંગળીમાં કરડા હોભા ધરે.

ભસે.

તારા વના નથી સોકરી બીજ, તને જોવાથી આંસ્યું ઠરે.

ભસે.

તું અમારી સોકરીને અમે તારાં માવતર,

ગદપણ પારજે હાસે ઉરે.

ભસે.

ઠાકર થાળી લઘ હાસો જઘ દરહણે, ઠાકરનો પુજારો નવેદ ધરે.

ભસે.

૫૨

કદિ ન ખાલી જાય માહેરું, ખાણુ કમાને આવ્યું

ભુલ્યો ધા ભાગી ગયું હરણું, દૈવે દીલ ડોલાવ્યું

ઉર મુજ અકળાયે, ખાલી કેમ ખાણુ જાએ.

૫૩

દૈવ ગતી ગણ પ્રબળ દીલમાં, અંતર ધર ન ઉદાસી

રામ ખાણુ અંતકને મારે, હરણુ શું જાએ નાશી

શુભાવી સીતાને, વિચારી તજ ચિત ચિંતાને.

૫૪

એ સુખકારીણી સલોણી ક્યાંરે પામુંરે

અતી ઉતમ અધરામૃત પામી, વીયોગ અનળ ક્યારે વામુંરે.

એ.

અપળ નયન મુજ બનીને, અકોરાં ક્યારે,

નૈશે એના મુખ શક્ષી સામુંરે.

એ.

કામળ કુમુદ તણો કરે કર ઝાલી, વીશ્વમાંહી ક્યારે હું વિરામુંરે.

એ.

૫૫

ઉર અતિ રાગી લગતી લાગી, પરવશ તુજ મન પ્યારે છે

અતિ ગુણશાળી, તૃપ બાળી, રૂપ રમથી વધારે છે

શક્ષી વશકરણી એ મન હરણી, તુજને મળવા ધારે છે

તુજ ઉપર આતુર છે તૃપ આતુર, ધીરજનાં ફળ ભારે છે

કેને ક્યારે મળશે મન હરનારી નારી એ

ગાણું જીવનનું ધામ પ્યારી ભારી એ

નવા નેહનું મુકામ ભામ ભારી એ

ગણું દુનીયામાં એક સુખકારી એ

આનંદકારી એ કામળગારી છે

પ્રાણ થકી એ પ્યારી છે, તુજ અંતરમાં વસનારી છે

નવેલી નાર, બની ઉર હાર, કરે લાચાર પ્રીયાનો પ્યાર.

ઉર.

૫૬

શી દશા થવાની હાય હાય હાય, હર્ષમાં શી હાલી હાય હાય હાય

મુજ મન માની હાય હાય હાય, નાશી ગદ્દ છાની હાય હાય હાય

પ્રાણ થકી પ્યારી, જેને હતી ધારી, નાખી દુઃખ નારી,

મારી ધાવ કારી, ઉરમાં આજ્ઞરી, ભરી ગદ્દ ભારી

કેવિ રીત છોડિ પ્રીત છેતરીને જાય.

શી દશા.

૫૭

આ તે શી રીતી તેં ધારી પીયારા મારા
પ્રીતીમાં આ શી આઝારી પીયારા મારા
કરોડ નારી કુમુદ શી પરણો ધારી પ્યાર
રદન કરો શું રાજવી, નહીં જોયેલી નાર
જાણે આ રીતી કોઇ તારી પીયારા મારા
લોકોમાં હાંસી થનારી પીયારા મારા.

આ તે.

કુમુદ ચંદ્રને ચાચ છે, ચંદ્ર કુમુદને ચાહાય
કુમુદ મળે ન કરોડમાં, કુમુદ કુમુદ કહેવાય
જાણ્યું ન એ છે જનારી પીયારી મારી
દુરેથી પ્રીતી દેખાડી પીયારી મારી.

આ તે.

૫૮

ગદ ગદ પ્રમદા તજ પ્યારને દધ દધ દુરથી ઉર મારને
થઈ થઈ મુજ અંતર વાસીની, લઈ લઈ ગદ હર્ષ વીલાસિની
કુમુદની મુદની હતિ માલિકા, સુરસની શશિ પ્રેમની પાલિકા
સુરપની ભુપતીવર પાલિકા, મદનની જનની સુમત્રણાલિકા
સુરતિમાં રતિ રૂપિન ભંજકા, સુગતિમાં ગજ ગર્વનિ ગંજકા
સુગુણમાં ગુણ ગૌરવ રંજકા, સુવદની મદની ભય ભંજકા.

૫૯

હાલો હાલોને હેતે જઈએં ખેટે, રમવા ભમવા આજ
મારી ગોઠણું હોય તે હાલો આજ, હાલો હાલોને
ઘોડીં આળહ સોડી રમવા ભમવા આજ.
ગીત રૂપાળાં ગાવો વાવો આજ,

હાલો.

લીયો રાહડા રડા તણુ તાળીના—રમવા જમવા આજ. હાલો.
 હાલો હાલોને કુટીયેં દળીયો દેદો આજ
 મોળાકતમાં એવું કદીએ ન લેવું
 રમવાં જમવાં આજ. હાલો.

૬૦

હમરા ઝીલવણીયારે, ઓતર દખણની વાદળી
 હમરા ઝીલવણીયારે, વાઝ્યો સે તલ મગ આજરો
 હમરા ઝીલવણીયારે, મોટા તે માળા નખાવહું
 હમરા ઝીલવણીયારે, પરણ્યાને ટોવા મેલહું
 હમરા ઝીલવણીયારે, વડલે તે હિંસકા અંધાવહું
 હમરા ઝીલવણીયારે, રૂઢી ઓઢીને લોખંડી
 હમરા ઝીલવણીયારે, પરણ્યાને ભાત પોસાડહું.

૬૧

દુઃખની વાતો દુઃખીયાં જાણે, સુખીયાં શાને જાણેરે
 દીલનું દરદ ન દેખે કોઇ, દીલહું પીડ પ્રમાણેરે
 ચંપા વનની કોયલ કેવી, આવળ વનમાં ઓલેરે
 પ્રેક્ષક કોઇ પ્રવીણ ન પાસે, દીન દીન દુઃખમાં ડોલેરે
 સમૃધી સારી ઉરમાં ધારી, ઝટ દીલ ચડતું ઓલેરે
 મરતી એકલડી મૈન્ય સુંઝાઇ, મનનો મરમ ન ઓલેરે
 નીજ સ્થિતી જોતી ગતિ મતી ખોતી, જોતી જંગલ દ્રષ્ટેરે
 સુખથી ન સોતી રોતી રોતી, કાળ વિતાવે કષ્ટેરે.

૬૨

બેની મારી રાહડો ગાને રોવેસે હાને, કાં દુઃખ માને આમ આમ

હઘ યઘ તારી ચાં ગઘ હારી, ભુલી કાં ભગતી વાંથી ભામ ભામ—એ.
હાંભયું હું તને કે હાસું અમને, નથી લીધું અમે તારું નામ નામ. એ.
અમને તું વાલી હીં રૂં વે આલી, વઢહે અમને તારે આપો રામ રામ. એ

૬૩

હું સું જાડીયો જવાન, મારું માલીયો સે નામ
મારું નેહમાં મકામ, હુંથી ખીયે આપું ગામ
સારું જકરાં હરોજ, વગડામાં કરું મોજ
મારું રૂપ સે અયાગ, જેવો હોય કાળો કાગ
હું સું અંદરનો અવતાર, મારે હોધવી સે નાર
રૂપ ગણુનો ભંડાર, હોય તો ન કરું વાર
જોડિં જઘ આપ્પો દેહ, હોધી કાદું યધા નેહ
જડે મારા જેવી જણે, મારે પ્રણવું સે તાણે.

૬૪

વારે વાહ મારા માધ, બલાગણુ દીધા ગાધ
તારા જેવી રૂડી વહિ, હોધી આપું હાસું કવિ
રાજ અંદરની નાર, એના પાંદે સે લાસાર
સાંદા જેવું મખ ધોળું, પેટ જણે દાકરકોળું
કાળા ભેંહ જેવા વાળ, હાથ હાલેડાની ડાળ
પગ જણે કુણી કેળ, સાતી જણે નાળીયેર
એની પાડા જેવી આંછ, ગાલે તલ જણે માંછ
એવી રૂપનો ભંડાર, કેતો હોધી આપું નાર.

૬૫

વાવા રહીલી, દે હોધી મજને તું વાલા વહ

જાળ કરે હું વાર તને લે પજે પડું સું હું
 ધારીને હોધી દે ઘોળી જેવી બગલાની પાંછ
 વારીને જાળું હું વેશે જાતાં અણીયાળી આંછ
 બાળુ બરેલા ખાપેંથી ને કાપડ કાળું હોય
 ત્રાળુ ધણેરા પગ માથે તે, હાથે ગાલે જોય
 એ અંદરની અપહરા, હું અંદર જેવો સઉં.

વા વા.

૬૬

કેને કહીયે કેને કહીયેરે, કુર કરમની વાત,
 સાંભળનાર સુજે નહીં કેને.
 દુઃખ સહીયેં દુઃખ સહીયેરે, અમે દીવસ અને રાત,
 અંતર આગ બુઝે નહીં કેને.
 વનમાંહી વનમાંહી રે, વસવું સહુ કાળ,
 વીવીધ વિલાસ વિસારીને કેને.
 તનમાંહી તનમાંહીરે, સે'વો તાપ કરાલ,
 મૌન્ય રહું મનમારીને કેને.
 ટાઢાં ખાવાં, ટાઢાં ખાવાંરે, દેશરાં અને ધાન,
 દુધ બુરું બકરા તણું કેને.
 નથી થાવાં, નથી થાવાંરે, સ્વચ્છ કરી શુભ સ્નાન,
 અહીં નહીં ચાલે આપણું કેને.
 ધારી ફરવું ધારી ફરવુંરે, ધાબળીયોને અંગ,
 તીવ્ર ત્રીષમના તાપમાં કેને.
 કામ કરવું, કામ કરવુંરે, એ કઠોરની સંગ,
 વણુચું જોર વિલાપમાં કેને.

હાજણ ઉભા સોકમાં, તનના ટેકા દધ
 ઓસીતા આણું આવીયાં, અમાણે માથડે થધ
 અમાણે માથડે થધને થાહે, આળ્યા અમાગીયા તેડી જાહે
 હાથમાં દીવડો ને હીંસાવવા પધ, હાજણ ઉભા સોકમાં તનના ટેકા દધ

હું જેવો સેલ સખીસો, ખીજો ચ્યાંથી મળહે વર
 પૈહાવાળું મારા જેવું, ખીજું નધ કોઇ ધર
 દુવા હોરદા હારા જાણું, હાખે ગોલીતર
 નામ માલીયો મોટું મારું, જાજાં ઝેટાં ધર
 સું રૂપાળો ને ગણવાળો, રાજ અંદર જેવો હું
 ઐસું જળીયો હોધું વડીયો, વનમાં વાનર જેવો હું
 જો સંદર જેવું મોટું મારું, દુધ હરીખો વાન
 જો લાંખી મારી ચોટી જોતાં, પરીયું લુલે માન
 જો ગોટી જેવા ગાલ, રઉંસું પલીત જેવો પાક
 જો રેડા જેવી આંખું, ગેંડા જેવું નમણું નાક સું રૂપાળો.
 જો માથે બંધણ આંધ્યું કાળા કરડાવાળું મેં
 જાજા કુમકડાંળી માળા ને પરવાળાં જોઇ લે
 જો આ કડીયું મેં બેવડીયું, લાંખી બાંતું પેરું સે
 જો આ કાંબળ હોમે કેવી આંધે, હાસું બોલી દે. સું રૂપાળો.

છોડી દે રાહ રાની મુરખા આ વેણ માની,
 નાદાની સર્વ તારી, લાગી દે બંધ માની—ટેક.

નીચપણના કીચમાં પડ્યો બકે જરી પેખ,
 મુખ તારામાં મારશે શ્રી હરી મોટી મેખ ;
 આંખેથી દેખ અંધા છોડી દે પાપ ધંધા,
 જાણીને કર્મ જાણે, એ ઇમાની શીઠ અંધા છોડી દે.
 સજાગી જાઓ સમૃધી સજાગી જાઓ મુખ,
 અળી જાઓ તુજ અહાહુરી, મજા રાખમાં મુખ;
 જોઈને કૃત્ય તારું ગમરાયે દીવ મારું,
 ચાલ્યો ન યો અનાડી ઢાંકીને મુખ તારું. છોડી દે.
 અમરી વેલી આપ તું રીંછે રોક્યો રાહ,
 મકંટ નહીં માને કલ્હું નફ્ટ મુરખનો નાહ.

૭૦

સોડ કેડો કહિસું જાને આધો ગયો કેમ આવડો ફાટી
 મારા પાંહે નધ જા ખાટી, ભાગ તારી માના માટી
 નહીં થા નાગો નાગો, જાને આધો. સોડ.
 કરી કામ કુડા કળને કાં લગ્નવે
 નાના નેહમાં આવાં ભુંડા ન ફાવે
 ઉભો જવાનીનું જોર તું વતાવે ઝાઝાં ખાહડાં (૨)
 થયો હવે ખાનાર, તું ગમાર, આવે ખાર, મારું માર .
 હું આ વાર, દઉં ધકાર, વાર વાર, અન્યો આધો આધો. જાને.
 નથી મારા જેવી ભુંડી કોઈ ભાળી
 મને માનજે પીટયા તું તીખી પાળી
 તારી કાણુ માડું મોટું મોટું વાળી તારા આપને (૨)
 હું નાથું, મોટી નાથે, મારે હાથે, મારું માથે, રીંહ હાથે

મધ રાતે, પરભાતે, મારી જાતે, કશું કાજો કાજો. જાતે.

૭૧

ગોલીનીયેં ગાળું દીધી, ફજેતી મારી કીધી સે. ગોલી.
 રાંકતી સોકરી રાખહ જેવી, મારવા મંડી માર,
 મારતાં મારતાં મેં નથી મારી, ખુબ સડ્યો તો ખાર. ગોલી.
 પાડત હેડી પાડું મારી, બેડી પાડત ખુબ,
 જંજેડી નાખત જુથરાં ઝાલી, ખાહડાં મારત ખુબ. ગોલી.
 હાંખી આવ્યો સું, હરવે ધનાં કડવાં કડવાં કેણુ,
 હું હાસો તો ધના મોઢામાં, ધાલું ધનાં વેણુ. ગોલી.
 પરચવી મારે કમરી કાળુ, ખીજી માને બેન,
 રાખ પટેલનો સોકરો હું સું, સોડું ન લીધું વેન. ગોલી.
 ફંજીંસું ટુટલ ખાટલો ઢાળી, રોટલો પાણી હરામ,
 મારી મા ધુના પૂહશે તાણે, આપીહ એતું નામ. ગોલી.

૭૨

બોલતે બોલતે બોલતેરે, મારા માલા માણીગર બોલતે,
 મુંઝાય ઝાઝો માડી કાં મનમાં, અંતરનો પડદો બોલતેરે. મા.
 તું સું અમારે એકજ સોકરો, દન રોજ હપ્પમાં ડોલતેરે. મા.
 કાણે રીહાવ્યો કહી તને કડવું, ફેડી નાખું ધના બોલતેરે. મા.
 આખાય નેહમાં આણુ ફેરવાવું, ધિંગા વગરાવી ઢોલતેરે. મા.

૭૩

ના ના ના એં એં એં કરવીસે મારે કમરી વહ
 રૂડીને રૂપાળી ઇસે ધોળી ધડળી બહ
 ધના જેવી નથી નેહમાં ઝટપટ પરણી લઈ. કરવીસે.

કાળી ઉપર કાંઠ ન રીઝું ખીજી ખાહડે દહીં
ખીજીને હું નઇ જોલાવું, હાંમળ હાસું કળીં. કરવીસે.
હું કરવાને હનો કરેસે, લે ખવરાવું ખાજી
પ્રીતેથી પરજાવીહ ખીજી, કમરી કરતાં કાજી
ના ના ના એં એં એં. કરવીસે.
ગાંડો થામાં ગગા માલીયા, વેસો જાને વાઘે
કોઇ નથી બકરામાં ખીજી, હાસ્યાં જાહે આઘે
ના ના ના એં એં એં. કરવીસે.

૭૪

હું તે હરખ કરું ક્યાં જાઉં, યાહે કમરી મારી વહ
ધગજુગારી ગોરડીને, હું મોરડીયો ઢાંઢો,
પરજી પાંતી હાથે રેહું નઇ કે કોઇ વાંઢો. હું તે.
રમ રમ કરતાં રાતે જાહું પરજી પાંહે પરીતે,
ખજુરને ટોપરડાં ખાહું, હાથે જોડી ખાંતે. હું તે.
ધમ ધમ યાહે ધુધરાને, ઝમ ઝમ યાહે ઝાંઝર,
જટકાં મટકાં કરતી લાડી, આવે મારી આગળ. હું તે.
અણીયાળી એ આંછે જોહે, મારા હાસું મોં ફાડી,
ડાયો ડમરો થઇ હું જોલીહ, આવો મારાં માડી. હું તે.

૭૫

સકલ જગ અસલ સલ એક રામ હે,
કલિમલ દલ દહન ગહન જાકો નામહે. સકલ.
જીને તારી અહલ્યા નારી, રહે એક પતિવૃત ધારી,
હે જાત જાકે પ્રજાચારી, દશરથ દુખ હરન તાત,

અવધ ગ્રામહે.

સકલ.

અતિ અધમ અસુરકોં મારે, સખ ધર્મ શત્રુ સંહારે,
 ઇંદ્રાદિ દેવ ઉગારે, જાકે નામ માંહિ તીર્થવૃત તમામ હે. સકલ.
 સખ જડ ચૈતનકે માંહી, છાંછ રહિ જાડી છાંછ,
 રહે રૂપિ મુનિ જાકો ચાહી, વેા ભવ જલધી નાવકો,
 મેરા પ્રનામહે. સકલ.

૭૬

આ ગયા જમાના ઉલટ ઉલટ સખ રીતી
 સ્વારથસેં કરતે સાધુ સંત સખ પ્રીતી
 રહન કરે મુખ રામકો, કામ ખુરેપર ધ્યાન હે
 રામ રહત હે દામકો, એસેં સંત મહાન હે
 સખ ધ્યાન ધરત હે, ધન લેવેડી નીતી. સ્વારથસેં.
 ગીતા આંચે પંડીત હોકે, બહોત સુનાવે ગ્યાનકો
 નાતે ધોતે સેવા કરતે, કાલી રોટી ખાનકો
 નહીં બ્રહ્મ ધરત હે, ભવપતીહુડી બીતી. સ્વારથસેં.

૭૭

દુખો સમય કે સાધુ, સરવજન દુખો સમય કે સાધુ
 નૌતમ નારી ના મીલી જહાંતક,
 વહાં તક રહેત અઆધુ. સરવ જન.
 રહન દીયે નહીં એક છીન, લાગીકોં કર તંત
 ભગતનીકોં દે ભાવસેં, મનહર જગો મહંત
 સનમુખ જાકે, સાધુવાનીકે,

નાચત નચાવે જ્યોં જાદુ.

સરવ જન.

સાધુનકું સુખ શાંતીસે, મીલે ન અનમર પેટ,
બાવીક બગતનીંકા મીલે, શીરા પુરી બેટ,
કહેનાં કીસ ખીધ કીસકે આગે,
ઇશ્વર ગતી હે અગાધુ.

સરવ જન.

૭૮

કાનુડો ન જાણે મારી પ્રીત, આછયું બાળ કુંવારાંરે. કાનુડો.
જળરે જમુનાનાં હુંતો બરવાને ગમતીરે
કાનુડે ઉડાડ્યાં આછાં નીર, ઉડ્યાં ફરરરરર. કાનુડો.
જમુનાને કાંઠે વાલે રાસ રચ્યોછેરે
સોળસેં ગોખીમાં ઝાલ્યાં ચીર, ફાટ્યાં ચરરરરર. કાનુડો.
હુંરે વરણાગી કાના તમારાંરે નામનીરે
કાનુડે તાણીને માર્યાં તીર, વાગ્યાં ચરરરરર. કાનુડો.
આછ મીરાં કે છે પરમુ ગીરધરના ગુણ
કાનુડે બાળીને કીધી ખાખ, ઉડી ફરરરરર. કાનુડો.

૭૯

હરી હરી જરી ન ચેન ક્યાંંછ ના ગમે, ક્યાંંછ ના ગમે (૨)
વિરહ લાય, વધતિ જાય, નહીં ઓલાય, દુઃખ નહીં સમે. હરી.
ચકડોલ ચડેલ રહે ચીતડું, રડી મરે, પડી મરે,
બળી મરે, બ્રાંન્તીમાં બમે. (૨) હરી.
ઉર ખચીત, ભય ભરીત, વીકળ આ સમે (૨)
પુરવ પાપ, પ્રગટી તાપ, કરી સંતાપ, દીલ જહુ દમે. (૨) હરી.

૨૯

૮૦

તારા પતી શશિ તણે કર ઝાલવાને
 ઉત્સુક અંતર હતી સુખ માલવાને
 ખીલી જરાક ખળ કાળ કરેં ખુંટાઇ
 કાં તું વસી કુમુદ સ્નેહયિ સ્વર્ગમાંહી
 આશા હશે ઉર તને શશિ સંગ રહેવા
 ખીલી કુમુદ મધુરો મુકરંદ દેવા
 ચાલી ગઇ રહિ ન કાં રતિ રંગ ભેવા
 પ્યારી હતી શશિ ઉરેં પિય તૂજ સેવા.

૮૧

અહીં ગજબ ઉરે (૨) અજબ કુમુદની પ્રીતી કામણગારી
 ન દુરાવી દુરે (૨) રાત દીવસ રટના એ ધનતી ધારી
 પરવશ મુજ પતીનું અંતર છે, મયભીત વૃપાલ નીરંતર છે
 મન માથે મોહની મંતર છે. અહીં.
 નહીં કોટી ઉપાયે કુમુદ મળે, જોઇ સ્થીતી જાલીમ છવ બળે
 પ્રીયતમની પીડા સાથી ટળે. અહીં.

૮૨

જે તારું કરિ દશે હર્ષ ધરવા આતૂર થૈતી અતી
 જે તારા કર સ્પર્શથી વિકસવા રૈતી વધારી રતી
 જે દેવા તુજને મધૂર મધુનો આનંદ ઉભી હતી
 તે કુમૂદ જતાં તું અંદ્ર સુખિયો વિઃક્રાર તારી મતી.

૮૩

ક્યાં છે અંદ્ર કુમૂદના વિરહથી, શાણા વિચારો સુખી

સોચે'થી મુખ શ્યામ કાષ્ઠ ચડિયા, દેખાય દેહે દુઃખી
શાન્તી લેશ ન ઉરઃકલેશ ભરિયું, વિશ્રાંતી લેતો નથી
વ્યાકુળો બનિ વિશ્વમાં વિચરતો, કા પાસ કે'તો નથી.

૮૪

વાલા વિચારો કાંઈ
બાળકના જેવી બુધી, ધારી બેઠા બોધ શુધી
મરેશું મળે ના જન ક્યાંઈ. વાલા.
કુમુદને પ્રીતી રંગે, અરધા રહ્યા છો અંગે
હવે તો રહો ઉમંગમાંહી. વાલા.

૮૫

કામણગારી પ્યારી
ક્ષણપતી ક્ષણ હુંતો, દેખું એને બેઠો સુતો
નયનોથી નથી ધડી ન્યારી. કામણ.
વિચારી વિચારી ભારી, હવે તો ગયો છું હારી
કહે શું કશું હું પ્રીયા મારી. કામણ.

૮૬

કરતાર મારે કરમે કેવું લખ્યું કરતાર
આભુષણને ઉપાડી ન શકતી, ભાવે ઉપાડું છું માર. મારે.
રાજાની કન્યા હું રાંકતે અવાસે,
રહી છું બનીને લાચાર. મારે.
ડરી મરતી દુનીયાં બધી, નીરખી મુને નારાજ
તે હું દીલમાં ડરી મશં, પામર જનથી આજ
પ્રતીદીન પરી જન પાસે રહેતાં, એકલી ભટકું આચાર. મારે.

૩૧

૮૭

નાર તને કમરી કરું નાનકડી નાર
માનીજ માનીજ માનીજ કૌસું, ખાયા બેઠી છે કાં માર. તને.
ખાટો બડહસું ખારીસો ખુંટડો
જવા દીકું ના આવાર. તને.
આટલા દીવહ તું એકલી ન આવતી
દીક મળી આજ આ ઠાર. તને.

૮૮

બોલ વચન વિચારી, ખેંચી કાઢું જીમ તારી
મુંતે એકલી તું ધારી કેમ ફાટયો ફરે (૨)
હું છું સીંહણની યાજ, નહીં જાણજે શીયાજ
તારો કરવાની કાજ, વિશ્વ મોતે મરે (૨)
સાંખી રહું છું આ વેણ, દુષ્ટ તારાં દુઃખ દેણ
મુખ માની મારું કેણુ ઝટ જાને ધરે (૨)
પાસ ન આવ કહું પાપી, દુર જા દૈવ તણા શ્રાપી
શીદ કષ્ટ કરે, બય વ્યર્થ મરે. બોલ.

૮૯

દુર દુર (૨) કર્તજ નીલજ. દુર દુર.
જા વ્યભિચારી, કહું પિઠ્ઠારી, બ્રહ્મ બને કાં તું બયકારી
ખુધી તારી કાં ગદ મારી. દુર દુર.
હઠ હઠ નફટ કહું છું હું, અડક ન મુજને
યાનારી, તું મારી
કરનારી, મા તારી. દુર દુર.

કમરી તું લાગેસે કાળુ, તારું રૂપ હરવમાં તાળું
મારું મોઢું સંદર જેવું, તારી જોડી હોમે કેલું
મોઢું તારું, કરને ન્યારું, શું હું બાળું
જો સાંસાળું નાક રૂપાળું, હરીર કાળું
જા હરે ખર તું રે, મર તું રે
વર તું રે ધર રહે વરહું રે.

હર હર.

૯૦

કેમ દેહે કહ કૂર, (૨) ક્ષત્રી વીરની સમક્ષ અંધા
શું આ નીચ કરે છે ધંધા, આઘો જા તું અસુર.
અબળાને મારે શું કામે, પામે પ્રભુથી ભય નહીં ઉર
પર પીડા દેનારા પાપી, નષ્ટ થશે તુજ તુર.
જા કહું છું અહીંથી આઘો, દુષ્ટ તથા અબળાને દુર
મૃત્યુ તારું આબુ મરકટ, સઘ બતાવું શુર.

કેમ.

કેમ.

કેમ.

૯૧

કેવી સુંદર સ્યામા, ઉર અભીરામા રંભારૂપ
મુખ શશી આનો ગ્લાની પામ્યો
તોપણ રમ્યપણું નથી વામ્યો
મુરછીત છે મનહરણી તદ્દપી મારો જીવ જોતાં જામ્યો ખૂબ. કેવી.
બાળ કદળી તુલ્ય બાળ, અધમ કરીએ કાઠી કાર
સર્વ અંગ ભરીત રંગ, ચક્રીત ચાઉં જોતાં વાર
નૌતમ નારી, આનંદ કારી, લાગે ખ્યારી (૨) ખૂબ. કેવી.

૯૨

આભારિ કાઠી શું પધારિ આપે

તપેલ જે હું હતિ તીવ્ર તાપે
પ્રભુ તમોને સુખ શાન્તિ સારી
દે નીલ મારી અરજી સ્વિકારી.

૯૩

ઉમા રમા ઉર્વશિ કે નગી છે
સુરિ અસુરી નરિ પન્નગી છે
ગમ હરી હર હરી મળે ક્યાં
હરી હરી શાન્તિ હવે વળે ક્યાં.

૯૪

ક્યાં ગમ મારી માત સુતાનાં દુખ સાંભળનારી
વારવાર અતિ પ્યાર કરીને, હરમાં ધરનારી
ચુંબન લખને વાલી કહીને, લાડ લડવનારી
મુજ સુખ જોષ દીલ દુઃખ ખોષ, શુભ સુખ ભરનારી. ક્યાં ગમ.
આ રમ હું તો હું કહે તું તો હીદ બકારે ગમતી સોરે
દરહણુ કરવા, નવેદ ધરવા, દુધ કળહીયો
માતા મારી ગતી દુઃખકારી, યમ છે ભારી
ગમ છું હારી, શીરપર અતિ ડર અરરર હર હર
હું દુઃખીયારી હાય ગમ હારી. ક્યાં ગમ.

૯૫

મજ દીકરડી કાં મન મરડી, રદન કરેસે રાંકડી તું
તુંથી મારે કોણુ વધારે, આંખના તારા આ ધડી તું. મજ.
હું દુઃખ પડીયું, કાં સીત સળીયું પગ કેડે જતાં પડી તું મજ.
કે કોમ હાથે બાધી બાથે, વાગ્યું અંગે આપડી તું. મજ.

કે ઝટ માડી, દુખ પોકારી, ઝાઝે જતનેથી જડી તું. મજ.

૯૬

આફત ભારી શીર પડી છે નહારી
આવી કહું છું પોકારી, હારી ગધ માડી રે
દુધ લઇને છાળકમાંથી, આવતી હું હતી કોઇ ન સાથી
મારગમાં આવી મળ્યો માલીયો અનાડી. કહું છું.
ગાળો ગમારે દીધી દુખકારી, ફાડી મટુકાને લાકડી મારી
પકડીને વાળ મુને વાંદરે પછાડી. કહું છું.

૯૭

રહી ચોટી ચીતડાની માંય, રસીક નાયકની મુરતી
આંખોથી અળગી નથી ધડી (૨) રહી.
શું મનહર એનું મુખ (૨) ભુખ ભાંગે દુખ રે ન રતી રહી.
શા પ્રલંભ એના ભુજ [૨] વીકટ વીર રસભર ભુચળતી રહી.
શા મધુર મધુ શા ખોલ (૨) અમુલ્ય સસોણી સુરતી. રહી.

૯૮

કોણ હશે રમણી રસીકડી કોણ હશે રમણી
જેને જોઇ રહું મન મોહ, એવી ન હોઇ કામની કોઇ
નૌતમ છબી નમણી રસીકડી.
આ મુજ અંતર નીરખે નીરંતર
મોહની મંતર, જાડુનો જંતર
ભામની ગધશું બણી રસીકડી.
શશી સંમતાથી, વીઘુત બાથી
રમા ઉમાથી તીસોતમાંથી,

તેજ મહીં તમણી

રસીકડી.

કુમુદના સરખી, નખ શીખ નીરખી

હું રહ્યો હરખી પ્રીતેથી પરખી,

ચંદ્રની ચપળ મણી.

રસીકડી.

૯૯

નહિં નહીં નિરખું ફરિ એ રતી

વિકળતા ઉરમાં પ્રગટી અતી

ગઘ કહીં છટકી ચટકીલિ એ

દુઃખ વીશે પટકી લટકીલિ એ

નથિ નથી મુજને શુધિ તો રહી

ચતુર ચંચલ ચાલિ ગઘ કહીં

ઉર હિમંચલ તમ ક્યું ફરી

અરર અંચળમાં મુખડું ધરી.

૧૦૦

કોને કોણ મળી (૨) વીરહ કુમુદનો લીધો હરી

રાત દીવસ રટના લાગીતી, કુમુદ બામની બારી

તે ભુલાવી કુમુદ ભુવનમાં, કૈ વામા વસનારી.

કોને.

કુમુદ વીનાની કોઇ કામની, પરખી નોતી પ્યારી

એવી કોણ વિલોકી અમળા, કુમુદયિ કામણગારી.

કોને.

૧૦૧

કુમુદ થકિ રૂપાળી, રાતમાં જોઇ રાણી

હરણિ મન હરી ગૈ, ક્યાં ગઘ તે ન જાણી

મિલન મૃગલિનું પું મૂજને દે કરાવી

વિવિધ વિરહ પીડા હર્ષથી દે હરાવી.

૧૦૨

ખખર પડિ ન કાંઇ કોણુ રંભા હતી એ
પ્રગટિ પ્રભુ ગતીથી રાનમાંહી રતી એ
ગરિખ વરણુ વેશે, શોભતીતી સતી એ
આધ ધડિ નધિ આધી, આંખથી આકૃતી એ

૧૦૩

જો જો સખા ધિરે ધિરે એ આવતી પ્રીયા
છે ચીતની ચોર મુજ ચકોરી પ્યારી આ પ્રીયા
જો હરિણીની મુરતી, જો કરિણીની ચાલ
જો લયકાતી લાંક લધુ, જો ઉન્નત ઉરમાલ
મૃણાલસી મદ્દુ ભુજા ડોલાવતી પ્રીયા. છે.
વીણાથી વધતે સ્વરે, ગાતી આવે ગાન
આકૃતી અતી રતીના યકી, મેઘા કૃત મહાન
ત્રીલોકમાંહી તુલ્યના ન પામતી પ્રીયા. છે.

૧૦૪

પ્રિતેથી પય લ્યો રે પય લ્યો પ્રવિણુપુર વાશો
છે અમૃતસમ સુખરાશી. પ્રિ.
પરમાનંદ પ્રગટી રહે પીતાં, ઉરતી જાય ઉદાશી પ્રિ.
પય પીનારા પ્રભુજીને પ્યારા, પય મથુરા ને કાશી પ્રિ.
જીવન યુદી જગત બધાની, આપે નીત્ય અવીનાશી. પ્રિ.

૧૦૫

અલી જોને એના ભુજ કરિતણી મૂંઢજ સહી

બ્રહ્મી જો બારે વિકટ વિરતાથી ભરિ રહી
વિલોપી જો વાલી હરિ સદ્રસ્ય વીશાલ હરને
ચળી જાયે માઈં ચિત ચપળ આ જોઈ શુરને.

૧૦૬

પુછી જો એ પરીનેરે, (૨) મારા માટે કરમરીનેરે
ચંદ્રતણા ચીતમાં કહે ચોટયો, પ્રમદા તારો પ્યાર
કુમુદની યા તું જો કરણાળી, તો સુખરે સંસારરે પુછી.
તારા વિના ત્રયલોકમાં એને, અન્ય ન દે આનંદ
ભારતી ભાવ ધરી યા ભેળી, ચાહી રહ્યો છે ચંદ્રરે. પુછી.

૧૦૭

પુછું છું રે હું પય વેચણહારી, બરવાડી કે તું છો રગારી
ક્યાંતી છું રે રામા તું રહેનારી, પરણી કે કન્યા કુમારી
કાણુ સાથે શોધી સગાઈરે, કાણુ માત પીતાને બાધરે
કહે નામ શું તાઈં આઈરે, લાગેછેરે લલના લલુ વય તારી. પરણી.
નદી તીરેરે નીકટ નેહ છે સારો, એમાં છે વાસ અમારો
બહુ ભોળું રે કુળ બરવાડનું માઈં, પુછે છે તું શા સાર
નથી પરણી ન કીધી સગાઈરે, પીતુ નામ રામ સુખદાઈરે
નથી બ્રાત રાણી મુજ માઈરે, સૌ કેછેરે નામ કમલિની માઈં. પુછે.
આ પુરના રે ચંદ્ર ચતુર છે રાગ, નૌતમ ક્ષત્રીની માગ
પય લેવારે આવ્યો આજ્ઞા પામી, હું સેવક એ મુજ સ્વામી
એને પય પુરણ છે પ્યારે, ભોળી બરવાડીની તાઈંરે
આ વચન અલૌકીક માઈંરે, નહી કરજેરે નાહક વાર નકામી. હું.
શું આવ્યોરે મશ્કરી કરવા માટે, ચાલ્યો જ પાધરી વાટે

બાળીનેરે બોળી મને ભરવાડી, ઉડાવવા આઠ્યો અનાડી.

બહુ બુરં પય બકરાનુંરે, તૃપ માગે એ નહીં માનુંરે
શીદ પાડે ભુતથી પાનુંરે, મહીશીનુંરે દુધ પીયે એ દાડી. ઉડાવવા.

એણેતોરે ઉરમાં ધાર્યું એવું, પ્રીતેથી અજ્ઞ પય લેવું
પ્રગટીછેરે એને વીરહ દુઃખ પીડા, કરવા નથી ગમતી કીડા
કહ્યું મનસીજ વૈદે આવુંરે, બકરાનું પય બહુ ખાવુંરે
લખી અન્ય નહીં લલચાવુંરે,
સહુ સાચુંરે ભામતી ગણતી ન ભીંડા. કરવા.

વધી છોનેરે વિકટ વિરહની વ્યાધી, એમાં શી અમને ઉપાધી
નથી નવરીરે હું પય દાડી દેવા, નથી મારે પૈસા લેવા
હું બોળી અતી ભરવાડીરે, એ તૃપકુળ દુઃખમય દાડીરે
કદી એથી કામ ન પાડીરે,
નથી ખાવારે મારે મહાસુખ મેવા. નથી મારે.

શું બોલેરે દામની દયા વીસારી, નારી નિર્દયપણું ધારી
પર કેરીરે ઉર પીડા પરહરવા, ઉત્તમને ઉપાય કરવા
સાધુપણું શીરપર ધરીનેરે, પરહીતને પંથ વીચરીનેરે
તન મન ધન અરપણુ કરીનેરે,
સજ થાવુંરે પીડ પીડિતની હરવા. ઉત્તમ.

સાધુપણુંરે હુંતો નહીં શીર ધારું, નથી દીલ દયાળુ મારું
તન મન ધનરે અરપણુ એકને કીધું, કેમ જાએ બીજને દીધું
જો પયની પ્રીતી ધરાવેરે, તો નદી કીનારે આવેરે

મળી મુજને ભાવ હરાવેરે, સમજ જારે વચન કહું છું સીધું. કેમ.

૧૦૮

શી રૂપાળી શોભાવાળી નાર, ભુલે કીધી ભગવાને ભરવાડ
 અજળ ચપળતા અજળ ચાતુરી, ગજળ વ્યંગની વાણી
 રઢીયાળી થાવા લાયક છે, ચંદ્ર ચતુરની રાણી. શી.
 કમળ સરીખા કોમળ નયનો, કમળ સરીખા હાથ
 કમળ તણી કીધી એ કમળા, કરથી કમળાનાથ. શી.
 કુમુદ સરીખી નખ શીખ શોભા, નામ કમલીની એનું
 આ હરણી વીણુ હરણુ ચંદ્ર ચીત, સત્વર થાએ શેનું. શી.

૧૦૯

જોયું જોયું જોયું'રે, મેંતો આજે અજળ કાંઈ જોયું
 દોડી જતી હતી દુધ લેવા હું, પેખવાને મન પ્રોયું'રે મેંતો.
 બાળ્યું મેં ભરવાડીની ઉપર, નૃપતીનું મન મોયું'રે મેંતો.
 પુછ્યું વાસંતીકે એ પ્રમદાને, સાંભળી મેં સુખ જોયું'રે મેંતો.

૧૧૦

આવવા દે એને અહીં આ વાર (૨)
 વલે કહું વિધ વિધ હું એની, સરસ બતાવું સુખનો સાર. આવવા.
 રીતી આવી દહિં વીસરાવી, સહુ ભુલાવી આપું બાન
 આ ધડી આવી જાય ન ફાવી, જશે ગુમાવી શુધ ને શાન
 બહુ ધમકાવી દમ્પશ મુકાવી, તાવીને તમામ તાન
 દહિં ધિક્કાર વારંવાર, બતાવું લાચાર. આવવા.

૧૧૧

જા જા બોલમાં જોડું'રે, જુગતી તારી જાણું'છું હુંતો
 હવે રાજમાં રેવારે, રહ્યો નથી લાયક તુંતો. જા જા.

કુટીલ કામ કરે છે કુડાં કનીષ્ઠ કુટણાં કેરાંરે
 ભુપતીને ભરમાવી દોરે, નીચે રાહે નમેરા. જા જા.
 નૃપતીને નીતીથી નીત્યે, રાખ્યો કરવા રાશ્રે
 પરનારીનો પ્યાર શીખવવા, પ્રીને લાગ્યો પાછ જા જા.
 અંતઃપુરમાં આજ થકી નહીં દેજે પગ તું પાપીરે
 ભુપતીને મેહુસે ભાળીશ તો નાખીશ ઢાંગો કાપી. જા જા.

૧૧૨

કપટની પ્રીતી તજી દો પ્રાણનાપતી
 એક પત્નીવૃત્ત ધારતા, શુદ્ધ પ્રેમ ના વીસારતા
 છળથી નીલ, પરની પ્રીત, ઉરમાં અતી. તજી દો.
 મુજ વીણ અહીં નહીં જમો, બહાર અન્ય નારથી રમો
 મુજથી નાથ કરો ન વાત, માનું ના રતી. તજી દો.

૧૧૩

પ્રીયા મારી (૨) નહીં કર રીસ રતી હું ગુનામાં નથી. પ્રીયા.
 વહાલી સહુ છે વાત આ ખોટી અંતર બાળે શીદ અતી
 સુખ છોડી સતી. પ્રીયા.
 ભરમાવી છે તુજને ભોળી, મલીન કરે છે શીદ મતી
 ક્યાં છુપાઇ ગતી. પ્રીયા.
 સોગન ખાઇ કહું છું હું સાચું, ત્રીયા ન દોશીત તારો પતી
 જરી જો જીવતી. પ્રીયા.

૧૧૪

અલખેલા નહીં ઓરા આવો, છેલા નાહક શીદ સતાવો
 ક્યાં ગઇ પ્રીત કુમુદની કહોને ક્યાં ગઇ ઉર ઉદાસી

ક્યાં ગઈ કુળની લાજ છુપાઈ, ક્યાં ચતુરાઈ નાશી. અલખેલા.

હું ભોળી બરમાઈ રહીતી, પ્રપંચ કેરે પાસે

મોઢે બોલો મીઠું મીઠું, વીષ વધારો વાંસે. અલખેલા.

મળી નહીં કોઈ મન માની, લાખ પ્રયત્ને લાડી

ગુણીયત્ત ગોતી ગાંડા ગતીયા, ભુત જાત બરવાડી. અલખેલા.

૧૧૫

મૂકા દે માન પ્યારી, ગરિય જનપરે ક્રોધ શાને કરે તું

જો હું દોષીત હોઉં, મરજી મુજબ તો મુજને દંડ દે તું.

ખાંધી બાહુલતાથી, કઠણ કુચ વડે, માર ધક્કા ધણેરા

ઝાઝી જો રીસ હોયે, ફરિ ફરિ હણુને ગાણુ તું નેણુ કેરા.

૧૧૬

મુજને શીદ મનાવો, લીયો મનાવી લાખેણી લાડી

હણુશે ગાણુ નયનના, જાઓ જાઓ ભાવે બરવાડી.

૧૧૭

હવે તો હું હાર્યો પ્રણય કરી પ્યારી,

માન છોડી દે માનીની મારી. હવે.

સિંદુર વરણા નયન કરે શીદ, હરપ હૃદયનો હારી

ભ્રમ થકી કાં ઝેર ભરે છે, અવળાં વાક્ય ઉચારી. હવે.

પ્યાર થકી પરિચંકને માથે, રસભર ચડ રહીયાળી

સ્થીર થઈ બેઠી કાં સ્વપ્નપર, મનનો મૂઢ વિસારી. હવે.

ધુળે ધરે કાં સોનું ધમેલું, રજની રતી વીણ હારી

સુકીને વખત ચતુરાં તારં, મનહું મુંઝાશે ભારી. હવે.

ઉઠ હવે અભિમાન તથા દે, અરથ આ ઉરમાં ઉતારી
નાહક કાં અગનયની સતાવે. કુટો ક્લેશ વધારી. હવે.

૧૧૮

રામ્નઓમાં રહેવું ભુંડું, હો રામ્નઓમાં રહેવું ભુંડું
પગલે પગલે પાપ લાગેછે અમાપ ઓ મારા આપ રામ્ન.
રામ્નના થઈએ તો, રાણીને ખટકાએ
ખવાસણો કરે ખાર,
રાણીના થઈએ તો રામ્નના ઉરમાં
આવે શંકા અપાર રામ્ન.
ધર્મને હારવો કર્મને હારવાં, હારવી હૈયાની હામ
આટલું હારવું એ ન ગણે, અથડાવે આઠે જામ રામ્ન.
મુંજો રહું તો મુરખ કહું છે, તાણી બેસે તકરાર
બોલતાં બાંધે બેય વાતે, એનો શું કરવા ઉપચાર રામ્ન.
બેસતાં ઉડતાં બોલતાં ચાલતાં,
નિરિધ કરવા વિચાર
નૃપના ધરની નોકરી છે, તકવારની તીખી ધાર. રામ્ન.

૧૧૯

મહારાજ હું ન આપ સંગ આવું આવું (૨)
વીનવો નિશેશ તોય ક્લેશ હું લહું ન ઉર (૨)
દેખીને ન દુખ પાસ જાઉં જાઉં મહારાજ.
પાછળું ધનામ નહીં લાડવાનું નામ નહીં (૨)
ગોળ વીના ગીત નહીં ગાઉં ગાઉં મહારાજ.

મેળમાં દરેજ વરસાદ પડે ગાળોતોજ

રાણીજનાં ખાસડાં ન ખાડિં ખાડિં.

મહારાજ.

૧૨૦

રે મમ બ્રાત્ર કાં વહે આતું, ધટે નહીં ગરવી થાવું (૨)

તારા વિના યુભેચ્છક શાણા, કહે કેને શોધી લાવું (૨)

મનથી મીઠ ગણ્યો છે મેં તુજને, સત્ય ન ગણ્યો સમ ખાડિં (૨) કાં વહે.

વાત કહું સુખ દુઃખની વદાણા, સત્ય ચીને તુજને આડિં (૧) કાં વહે.

આજ હવે આવી હશે ચપલા. ક્ષણ ન ધટે અહીં રોડાવું (૨) કાં વહે.

૧૨૧

વિલોકવાને વનિતા રૂપાળી, અધીર મનદું અધીર મનદું

વસી છે તનમાં વસી છે મનમાં. વસી છે જનમાં ધરા ગગનમાં

એ સર્વવ્યાપી અખળા વીનાનું, ન ટાકું થાયે તપેલ તનદું. વિ.

એ સુખકારી. એ દુઃખહારી, એના વિના તારી અધી નકારી

વરાંગીનું આંગ વિલોકવાથી, વસેલ ભાસે વેરાન વનદું. વિ.

૧૨૨

વિરહિની વસમી હર વ્યાધિને, સમગ્રતાં વિરહી જન સાધિને

અવિરહી હરમાં જરિ ના લહે, હસિહસી વસમાં વચનો કહે.

૧૨૩

વખત ગયો વીતીરે (૨) કરી કેવી એજે અનીતી

હું એકલડી આવીને ઉભી (૨) રાખતી કેવી રીતી વખત.

પટરાણીને સાથે પ્રિયતમ (૨) પોઢ્યા હશે ધરી પ્રીતી વખત.

મનશીજના શર આસે માથે (૨) જખર શકું નહીં છતી વખત.

મુજ મન થડકે છાતી ધડકે (૨) ભરાધ હરમાં ભીતી. વખત.

૧૨૪

આવે સુંદર વર એક સ્વાસે, અંધીરા આવે સુંદર વર એક સ્વાસે
 મુજને મળવાની આશેરે આવે.
 સ્વેદથી બરાચું ભાલ, લાગે જોતાં મુખ લાલ
 ત્રાશેલા છે ગ્રીષ્મને ત્રાશેરે આવે.
 છત્ર નથી ધાર્યું માથે સહચર નથી સાથે
 વાસંતીક ચાલ્યો આવે વાંસેરે આવે.
 હવે હું ગણાણી નારી, પ્રીયતમ કહેશે પ્યારી
 હિમાંશુને મળશું હુલાસેરે. આવે.

૧૨૫

લલના તું કરી ઉમી કાં લાજ, વાતી તું જરી વિચાર (૩)
 ઉમો અધિરો ગનીને હું આજ, અરજ હર ઉતાર (૩) લલના.
 તનહું તપાવે તાપ ગ્રીષ્મનો, મનહું તપાવે છે માર
 તાહું કર એ તનહું મનહું, અંકે આવીને તું આ વાર (૩) લલના.
 મીલન તાહરું મન હરણી છે, મુજ જીવનનું દાતાર
 લધુ લંકા છોડી દે શંકા, લાખેણી લેખીને લાચાર (૩) લલના.
 વાર થતાં વ્યાકુળતા પ્રગટે, ઉરમાં મુજને અપાર
 નીરદય થામાં જો નયનેથી, ઉમો ગનીને હું આજર (૩) લલના.

૧૨૬

કહું શું મુખે (૨) શરમથી હું ભરી દુઃખાતી દીવે (૨)
 વીરહ તાપે વડી. કહું શું.
 જોયા હતા મેં જ્યારથી વનમાં, ત્યારથી તન મન (૨)
 ધ્યાન રહેતું ધરી. કહું શું.

ઉત્તમ અવગર આજે આવ્યો, તીરખ્યા નર રાજ (૨)
 મુદીત થાઉ મળી. કહું શું.
 હવે ન છોડશો છેલ્લ છપ્પીલા, દારી છું અતી દીન (૨)
 અધીન પ્યારે કરી. કહું શું.

૧૨૭

પદમણી પ્યારથીરે, પ્રતિદીન રાખીશ પાસ. પદમણી.
 તન મન ધનથી સદા સેવના, સ્વામની તારીરે
 કરીશ અતી કુરયાન ઉરની, ગણી અધિકારીરે
 હાજર હુકમે દર થડિ રહિને, પ્રમદા કરીશ પ્રસન્ન
 એ ધડી ઇશ્વર ક્યારે આપે. માનની અરપું મન્ન. પદમણી.
 કુમદ વીરહથી કલાંત કલેન્નું કંપીત મારેરે
 કલિત કમલિની મધુ પામીને, પુષ્ટ થનારેરે
 પા પા પ્રમદા પ્યાર ધરિને, અધરામૃત આ વાર
 સચી સોંપ સંતુષ્ટ કરીને છોદ્ર તણો અધિકાર. પદમણી.
 ગણું કુમદની તને ચંદ્ર હું, ચાદક તારોરે
 પ્રિને થયું પ્રતિપ વ્દાક્ષીથી, વિકાશનારોરે
 વિરહ તણો ક્ષય રોગ વાગીને, અમર થયો હું આજ
 તુમ્હ ગણું તારણી તું મળતાં, હું ત્રીભુવનનું રાજ. પદમણી.

૧૨૮

મને ના છુવો છળેથી છપ્પીલા તમેરે
 રહી આગારે (૨) કરો અંતરની વાત મારા નાથ. મને.
 વહાલા ઉરમાં વિચારો ધર્મ આપણોરે
 આર્ય કુળનીરે (૨) અનોખી રીતભાત મારા નાથ. ના છુવો.

શાસ્ત્ર સંમતીથી લગ્ન ક્રીયાઓ કરીરે

મગ્ન થઇનેરે (૨) લેશુ મોજ દીન રાત મારા નાથ ના છુવે.

૧૨૯

દુઃખીયાના દુઃખની પીડા નહીં પ્યારા

આપ પધારે દેખી જશે દારા

દેશથી ક્ષેશ કરી દુઃખ દેશે

નારીઓના ઉર હોય નહારાં.

દુઃખીયાના.

દર્શન દેશે નહીં ત્યાં લગી દુઃખ

અંગ પ્રજ્વળશે પ્રગટી અંગારા.

દુઃખીયાના.

મારી કહી મુજને નહીં તજશે

પાળજે પ્રીતમ પ્રેમના ધારા.

દુઃખીયાના.

૧૩૦

ઓ કમજત ભુત જત ભરવાડી, ભુપતીને બ્રમાવે મારેરે

મારે ખેધે પડી અતી તું અનાડી, નહારી કરું વસે તારીરે

કષ્ટ વેઠનારી કુળની કંગાલ.

ભુપતીને.

ક્યાંથી પ્રસારવા શીખી પ્રેમ જાળ.

નહારી.

ખાજ સિંહણનું બકરી શું ખાય.

ભુપતીને.

નહિં પચવાનું અજીરણ થાય.

નહારી.

બળ હિણુ અતિ બકરાની નાર.

ભુપતીને.

લાગી શોષવાને સિંહ ભરથાર.

નહારી.

ધાખળા ને ધુંહલાની ધરનાર.

ભુપતીને.

તું શું કરી જાણે રાખઓથી પ્યાર.

નહારી.

રાંડ રખડે કાં લાયકી વિચાર.

ભુપતીને.

ગોત ભુતડી ભાવેથી ભરવાડ.

નહારી.

૧૩૧

નહીં કરો દુઃખણીને દુઃખી

હું ભોળી ભરવાડી ક્યાંથી યાઉં નૃપતી સાથી

રાજ રીત તણી પ્રીત કરી જાણે સુમુખી.

નહીં.

શું મારામાં એવું રૂપ (૨) આહે ભાવ ધરિ ભુપ

એને નારીયો અનુપ, આપ તુલ્ય આભા કુપ

વનવાસી હું વિરૂપ, જાવા ઘો મુજને આ મારી

ઉરમાં અરજી ધારી, રાજ સંગે રમી રંગે યાઓ આપ સુખી. નહીં.

૧૩૨

નકી નાસી ગઇ નારી, વાલી મુજને વિસારી.

નકી.

ખ્યારી પાળી શકી નહીં પ્રીત, છેતરીને ખચીત

ચોરી ગઇ ચીત, વિરહ શરમારી.

નકી.

હું તો વિધવિધ ધારી વિશ્વાસ, રહ્યો તો ખાસ

ઉરે કરી આશ, ઉદારી વધારી.

નકી.

મને કીંધી ન કાંઇ વાત, જવાની પ્રભાત

ઘણી કરી ધાત, ભુલાવ્યો ભારી.

નકી.

કાંકુ કપડીનું એણે કામ, મારાથી મુદામ

કુટીલ જની કામ, અરપી આજારી.

નકી.

૧૩૩

કપટની મુરતી કામણુગારી, નીપટ નીરખી લ્યો નયને નારી. કપટની.

ઉપરથી રીત અતાવે રૂડી, કુટીલ અંતરમાં કેવળ કુડી

કરી નખરા હરીક્ષે મન મોડી.

કપટની.

રમાડી એકને રાખે રાજી, બીજાથી બેસે પ્રેમની બાજી
ત્રીજાને પ્રીત બતાવે તાજી.

કપટની.

કરે મન ધાર્યું રહી મેઢાને, લીધે સમજાવી પુરવણે રાતે
કથન નહીં કોઈનું ધારે કાતે.

કપટની.

અન્યો હું પરવશ એની પ્રીતે, નયન તારા સમજ્યું છું નીત્યે
ગદ તજી રહેમ ધરી નહીં ચીતે.

કપટની.

૧૩૪

રહ્યા સદારાજ સુખો વિગારી
સંહ્યા કિરે વીર કશાનું ભારી
અન્યો ખરો દાસ વિલાસદારી
તથાપિ ખારી થઈ તે ન મારી.

૧૩૫

હુઃખ હરનારા મારા પ્રાણ ખારા, પ્રેમેથી વારે પધારજોરે
હું તમ નારી બની હુઃખીયારી, સ્નેહથી સ્વામ સંભારજોરે. હુઃખ.
પરવશ થઈછું ત્યારે દુર ગઈછું, રહીછું રટી તમ નામનેરે
મુરતી તમારી રહું રહે ધારી, અળગો કરી આરામનેરે. હુઃખ.
મુજ પીતુ રામે ધાર્યું ગામ સામે, માલીયા સંગ વરાવવારે
બહુ હુઃખ ધારી મેંતો ના પાડી, અનાડી ક્યો ફસાવવારે. હુઃખ.
માટે ત્વરાથી શાણા થાઓ સાથી, પાતે પડીછું પાપીછનેરે
રવીની રાતે મળો સ્નેહ સાથે, કાપો કૃપા કરી કછેનેરે. હુઃખ.

૧૩૬

નહીં મળો જો નર રાજ આવી, નહીં લીઓ જો મુજને મુકાવી
રવી તણી રત વિતીત થાતાં, કદી અચેલી નહિ હોય કાન્તા.

૧૩૭

પ્યારેથી પ્રાણુ પ્યારી, લછ આવું આ ધડી
 દારેથી દુષ્ટ કેરે, છોડાવું આ ધડી. પ્યારે.
 ભુજ ભારી માલીયાને, જોડાવું આ ધડી
 છાતીમાં એ છખીલી, શોભાવું આ ધડી. પ્યારે.
 કદી હોયે મધ્ય કીલ્લા, તો તોડું આ ધડી
 કદી હોયે કાળ ચોડી, તો તોડું આ ધડી. પ્યારે.
 કદી હોયે સિન્ધુ પારે, પ્યારી તો આ ધડી
 પડું ઠેકા પાર પેલે, હું ચીતો આ ધડી. પ્યારે.

૧૩૮

મુજ મન પ્યારી રહે નીત્ય દુઃખ ધારી ધારી
 રહું છું વિચારી વાત, કહું ક્યાં ઉચારીને. મુજ.
 ભુપતી એ બચકારી, અનિતી ઉરે સ્વીકારી
 જાતી રમે ભારી હારી વઢી બચબીચારીને. મુજ.
 ભુત ભરવાડી વાંસે, દોડે છે અનાડી ઢાડી
 નકલ નકારી વેઠે અંતર આજારીને. મુજ.
 નીચ તણી નારીને, કહેછે નીત્ય પ્રાણુ પ્યારી
 બળું વીના વારી બાહ, રહું મન મારીને. મુજ.

૧૩૯

રંક બને રાજની નાર, હુશીયારી તો મારી ગણાયે ધીઃકાર
 હાય જુલમ જુલમ થાય જુલમ જુલમ. રંક.
 ભુત જાત ભરવાડી ભુડી, રાણી યદ્ય શું લે સુખ સાર. હાય.
 તન મનમાં અતી હડી અગ્ની, રોમ રોમ ભાગીછે જવાળ. હાય.

ક્ષત્રી પુત્રી હું પવીત્ર શુરી, છોડાવું છંદેથી મુજ ભરથાર. હાય.

૧૪૦

યધ વાર નાળ્યો હજી વાસો, ધરે જીવે બેડી વાટ
 ઘડે નવા નવા ઘાટ, કરે કમરી ઉસાટ, કાળો વેઠેસે કહાસો યધ.
 જો વિતી જાહે રાત, તો તો થાહે જીંડી વાત, મારી જીન કરે ઘાત
 નહી પ્રજીવતી મુરખો માસો યધ.
 થાવા આવીસે હાંસ, તોય નાળ્યો મારાજ, હું તો થાઈ ગઈ આજ
 બેહી બેહી કાઢ્યો દન હાસો. યધ.

૧૪૧

હવે જોઈ જોઈ પરીતી તમારી ભલા
 રાગતે બોલાવે મારી તો જલા. હવે.
 બેડી મારી જીન ધરે, ટાંપી ટાંપી ટળવળે
 ન જોયું તમમાં તે માયજીનું જરા. હવે.
 દયા વનાના દેખાઓ, ખોટા ખોટા હમ ખાઓ,
 મફતના મફતઓ, નહીં બોલું જાઓ જાઓ
 હાસવો તમારું ગામ, અમારે હું કામ એનું,
 ખંધા જણાયા તમે તો ખરા. હવે.

૧૪૨

વળજે વાલીને લઈ લઈ, ક્ષણ પણ વાર કરીશમાં વચમાં
 કટ કટ વળજે જઈ જઈ. વળજે.
 આળ્યો છું આશા હર ધારી, ખ્યાર ભર્યો જોવાને ખ્યારી
 સંકટ શીર ઝાઝાં સધ સધ. વળજે.
 મુજ જીવીતનો સાર સ્વામીની, ભય વૃંદો હરનાર મામની

છાતીમાં છખીલી છઘ છઘ.

વળજે.

એ સચી જ્યારે મળશે મુજને, હું હીતુ ત્યારે માતીશ તુજને
નમીશ દીન અતિ થઇ થઇ.

વળજે.

૧૪૩

પ્યારાના સખી આ પ્યારને (૨)

મરવા તકતું મનમાં ધારી, આકૃત પુરી શીરે ઉપાડી

આ અંધારી કાળી રાતે, બજી હૈયાના હારને.

પ્યારાના.

સૌથી વેર વધારી બહાલી, ચંચળ ચીતથી જાઉં ચાલી

મળવા મન વ્યાકુળતા ધારી એ ઉરના આધારને.

પ્યારાના.

૧૪૪

શીદ રોકી અહીં રાખો જવા ઘો અમને

અબળા અમે છીએ, દીન આ ટાણે, લાવો જરી ઉર રેહુમ

કરગરીયેં કર જોડી થયા છો, કઠણ હૃદયના કેમ

બહુ દીલ ડર ખાયે દીયો ના દમને.

શીદ.

હુંદવા લાયક અમને ન લેખો, ઢાળો કોઇ ધનવાન

પામર છીએ અમે પીડીત દશામાં, પીંડમાં છે નહીં પ્રાણ

નથી પાસે એક પૈસો જે આપી તમને.

શીદ.

૧૪૫

શીદ કલપાવો સતાવો હું છું રાંક જીઓ જરી દીલપર ધારી રેમ

આજરી નાદારી, લાચારી, ગમખ્વારી આવારી છે મારી સાથ

હું નારી, ગઇ હારી, દુઃખીયારી, છું મારી,

હ્યો ધારી આંહી અનાથ

શીદ.

છું તનથી, છું ધનથી, છું મનથી, છું જનથી,
 સાજનથી બહુ દીનથી દુર
 માતાથી પીતાથી, બ્રાતાથી, દાતાથી, નાતાથી ના ચકચું નુર શીદ.
 ખીચારી, બિચારી, દ્યો તારી, કર ધારી,
 દીલ ધારી ધા મારી આજ
 પ્યારાને મારાને આંખોના તારાને જાડું છું મળવાને કાજ. શીદ.

૧૪૬

વિલપતા વનમાં નૃપતી વસે, કુ તરકો કરમાં કરતા હશે.
 ઉગી જશે રવિ તો તન ત્યાગશે, જીવિત માઈ નકામું પછી થશે.

૧૪૭

સરવ કહી દે મુને સાચી તું વાત, આ તારા ઉચાર ભરવાડ
 જેવા નથી નાર વિનય વિચાર જણાવે છે સારી જાત. કહી.
 બજે ભરથાર નાર ધર્મનો કે જર યાર,
 પ્યાર પ્યાર કહી ધાય કાળી રાત. કહી.
 સત્ય વાત ઉચારતાં સુખ પામશો વનીતા,
 કોણ માતને કોણ તુજ તાત. કહી.

૧૪૮

કહું છું કરમ ધારી, વિનેલ સહુ વિસ્તારી
 ચતુર ચંપાપુરીનો રાય બાનુસિંહ બચાવે
 કહીશુ હું કર્મની કુમુદ, તેની પુત્રી છું પ્યારી
 પ્રવિણપુરના પતી સંગે સગાઈ સ્નેહથી કીધી
 વરાવાની નિકટ વખતે, જનમચક્ર કુંડલી દીધી

જેશીને જોવા મારી વિતેલ સહુ.

કહું.

હતો કુળ ગોર દુરમુખ હુંપરે જહુ દીનથી ગાંડો

ઉત્તર કાંધ જતાવી આખરે, આબ્યો મને આડો

મને પેટી મંહી પુરી, વહાવી પાણીને પુરે

મળ્યો ભરવાડ કાઠી મુજને પીતુપુરથી દુરે

પુત્રી ગણી મુજને પાળી વીતેલ સહુ.

કહું.

ઉપાડ્યો નેહ હું આવી, પ્રવીણપુર પાસ સહુ જનમાં

લઘ પેડો શીરે પયતો વળીતી વાધથી વનમાં

ધણ દીથી દુખો દેતો, મુને એ માલીયે મારી

શીકારી કાઢ આવીને મને એનાથી ઉગારી

વધ્યો નેહ એ નરને ન્યાળી વીતેલ સહુ

કહું.

ગઘ પય વેચવા પુરમાં પ્રીતી થઈ એજ પ્યારાથી

ચિતે પતી ચંદ્રને ચીની છુપી આંખોના તારાથી

કમલીની નામ કીધું મેં, ભુપેં ભરવાડીની જાણી

હવે કહેવા ધરાદો છે, વીતેલી કર્મની કહાણી

આ સલ વાત ઉચારી, વીતેલ સહુ.

કહું.

૧૪૮

રજની રહી છે ઘોડી રામા હજી નાવી

રામા હજી નાવી ગઘ લગતી લગાવી.

રજની.

ભોરના ચિન્હ પ્રગટ ભાસે છે, અંબર દે છે અંધારું હઠાવી.

રજની.

કુરકટ કાક ઉચાર કરે છે, ઉડગણુ આનન લે છે છુપાવી.

રજની.

પકડી પરાણે કાંતો, પરવશ કીધી,

લાલચ જતાવી કાંતો લલના હુમાવી.

રજની.

૧૫૦

બળે પડી દીપકમાં પતંગ, ન દીપતે અંતર પ્રેમ રંગ
બન્યું અહીં એવિજ રીત મારે, અધીન હું ને ઉર એ ન ધારે.

૧૫૧

મન હારીણી મન મારું લઇ મુજને નહીં મળી
વાખ્યો વિરહનો તાપ તનહું જાએ છે બળી. મન હારણી.
હું બોલો ભરમાઇને, ગણુનો પ્રીયાને પ્રાણ
પ્રતિદીન પાછળ દોડતો, વેડી હજારો હાણ
વનમાં સુકાવ્યો મુજને, વામા નહીં વળી. મન હારણી.
લાંલચમાં લલચાઇને લાખો ગુમાવ્યા લાભ
ઉગાડ્યો અંતે શીરે લઇ, એણે દુઃખનો ડામ
મુજને ભુલાવો આપીને, ભરવાડમાં બળી. મન હારણી.
છેવટ સુધી છેતર્યો મુને, કુડા કરીને કોલ
ઠગ વિદ્યામાં એ ઠગારી બોલી સરવે બોલ
મુખ શું બતાવું સ્નેહીયોને, હું મળી હળી. મન હારણી.

૧૫૨

નહિં મળી ન મળે ન મળે હવે, નહિં પળી વચને ન પત્રે હવે,
વપુ બળે જપળે વિપળે હવે, સુખિ થશું અવતાર નવે હવે.

૧૫૩

આમ શું અધિર બનો મહારાજ, લઇ આરામ, જુઓ આમ
તમ વામ હાજર છે શામ, સુખ તણું ધામ,
વારે વારે પુરે પ્યારે
નજર કરો રસીક રાજ. આમ શું.

આપું પ્યારી હું તમારી, લ્યો સ્વીકારી,
ભેટ મારી, કુમૂદને ધારી
ઉરમાં ધરો પ્યાર તો કરો, હાનીયો હરો, ઉરે ધરો
હરપ, હરપ, હરપ, હરપ, આજ.

આમ શું.

૧૫૪

તન સુખીયાં, મન સુખીયાં, જન સુખીયાં આજે છે
અંચળ અંદ્રતણા કરમાંહી કુમુદ તણો કર રાજે છે તન.
સુખકારી દુઃખહારી પણ પ્યારી ધડી સારી
સખત વીયોગ તણે તપ્તે શો, આજ સંયોગ ખીરાજે છે
મંતરમાં, જંતરમાં, અંતરમાં, દીગંતરમાં
આનંદ, આનંદ, આનંદ, આનંદ, તન.
આનંદ, વાળાં વાગે છે.

૧૫૫

અતિશય બનિયોછું આપનો ઉપકારી
વિદિત ઝટ કરોને વાત વાલા તમારી
કમલિનિ નહિં કે'તાં કેમ કુમૂદ કોણો
સરવ કહિ કરોને મુજ સંદેહ ઓણો.

૧૫૬

છોડી ઘો વિચાર ભુપ, આપની આ વાર હું છું નાર
આ તમારી કુમુદ છે, મરતી વાર, બચી છે નાર, થઇ લાચાર
ઠાર ઠાર, ન જરવાડ હૃદય હાર, ધરી અંક કરો પ્યાર (૨)
કાળ પાસ થકી ખાસ, બચી કામની ખુશી અપાર. છોડી ઘો.

હરપ, હરપ, અરસ પરસ મળ્યાં આજે
 સર્વ થકી વખત સરસ, ગણે પ્રાણ સુધા પરશ
 ખુઝી તીવ્ર નયન તરસ, સુખ સાજે સાજે. (૩) મળ્યાં.
 વિકટ વિરહ દુઃખને તમામ વામ્યાં, ઉર વાંચ્છતા સમાન સર્વ પામ્યાં
 કરી ચુર્ણ કષ્ટ પુર્ણ સુખે જામ્યાં, પરી પુર્ણ ધરી પ્યાર
 કરો હર્ષના પોકાર, ગયા દીન દુઃખકાર, વાર વાર સુખ અપાર
 મળો સ્નેહીઓ આ વાર, કરો દેયા તણા હાર,
 ગયો સુધરી આ સંસાર
 થયા સદાય શ્રી મુરાર, મુદ્ધન ગાજે ગાજે. (૩) મળ્યાં.

